

insatser & risk- skyddsbedömningar för våldsutsatta barn

Utveckling av bedömningsmetoder för barn som utsatts för våld i sin familj - Rapport från en fortsättningsstudie

Ulf Axberg, Anders Broberg, Maria Eriksson,
Ole Hultmann & Clara Iversen

2018-02-08

©Författarna

ISBN 978-91-983338-1-7

Innehåll

Sammanfattning.....	5
1. Inledning.....	9
2. Bakgrund	9
Forskargruppens tidigare arbete på området	10
3. Syfte och frågeställningar	12
4. Tillvägagångssätt.....	13
5. Handläggares perspektiv.....	16
Acceptans.....	16
Metodtrogenhet	17
Praktisk genomförbarhet	17
Att möjliggöra användning av risk/skyddsintervjuer	18
Slutsatser.....	19
6. Intervjuer med våldsutövande föräldrar	22
Kunskapsläge.....	22
Fördjupad kartläggning av våld inklusive våldsutövande	24
Intervjuer anpassade till våldsutövande föräldrar	24
Intervjuns struktur	24
Utgångspunkter för intervjun	25
Centrala förhållningssätt.....	26
7. Slutsatser.....	28
Referenser.....	29
Bilagor	32
Bilaga 1 Analys av risk/skyddsintervjuer med barn	32
Bakgrund	32
Tidigare forskning.....	33
Metod.....	35
Resultat	35
Diskussion och slutsatser.....	46
Referenser.....	48
Bilaga 2 Riskbedömningsintervjuer med förövare av partnervåld och våld mot barn – en litteraturgenomgång	51
1. Bakgrund	52
2. Män som förövare – och kvinnor.....	52

3. Partnervåld och barnmisshandel i samma familj.....	53
4. Risk- och hotbedömning	53
5. Riskbedömning av pappor som utövat våld mot sin maka och/eller mot sitt barn	55
6. Instrument för riskbedömning vid partnervåld	58
7. Riskbedömning vid utövande av barnmisshandel	61
8. Existerande instrument saknar barnperspektiv	63
9. Sammanfattning	64
Referenser.....	67

Sammanfattning

Tidigare studier i iRiSk-projektet har utvecklat och prövat metoder för insamling av uppgifter som behövs för bedömning av hur stor risk barn som varit utsatta för våld i sin familj löper att utsättas för förnyat och/eller förgravat våld av vuxna som har omvårdnadsansvar för barnet. I dessa studier framkom att det inom socialtjänsten fanns skäl att göra risk-/skyddsbedömningar i cirka 10 procent av alla nya ärenden. Det aktuella iRiSk-projektet har undersökt i vilken grad den tidigare utvecklade metoden för risk-/skyddsintervju och bedömning är praktiskt användbar inom individ-och familjeomsorgen, vilket är första steget i den vetenskapliga process vars nästa steg är att pröva metodens sensitivitet och specificitet. Projektet har också lagt grunden för en prediktionsstudie, vilket det finns ett stort behov av när det gäller barnavårdsärenden, och som hittills inte studerats i en svensk kontext.

Syftet med föreliggande projekt var att pröva användbar- och genomförbarheten av iRiSk-intervjuerna inom ramen för barnavårdsutredningar avseende barn som varit utsatta för våld i sin familj, direkt och/eller bevitnat mellan barnets föräldrar, ur barns, föräldrarnas och handläggares perspektiv. Vidare syftade projektet till att utveckla den befintliga iRiSk-intervjun med föräldrar så att den riktar sig till såväl våldsutövande som våldsutsatta föräldrar och i en pilotstudie pröva hur den fungerar i den sociala barnavårdens kontext.

Datainsamlingen har pågått under sju månader (perioden 1 maj till 31 december) 2017. När pilotprojektet inleddes var planen att teckna avtal med 6-7 enheter inom socialtjänstens individ och familjeomsorg (IFO) där varje enhet förväntades kunna göra 5 till 10 intervjuer under projektperioden. På grund av ändrade förutsättningar i de verksamheter som forskargruppen haft en längre kontakt med samt att vissa av verksamheterna behövt en längre period att komma igång med intervjuerna än planerat kom det i praktiken att bli två enheter som deltog i prövningen av intervjun. Vid dessa verksamheter har ca 25 intervjuer genomförts under perioden, varav ett mindre antal blivit tillgängliga för forskarna. Datainsamlingen innebär att det i skrivande stund finns 19 iRiSk barnintervjuer tillgängliga för fördjupade studier genom samtalsanalys.

Under projekttiden har en anpassad version av intervjuguiden utarbetats, som ska kunna användas även med våldsutövande föräldrar. Denna anpassade version har prövats i en pilotstudie vid en verksamhet, i intervjuer med föräldrar som misstänks utöva våld eller där det är konstaterat att de utövat våld. För att utveckla stödet till handläggarna i bedömningen av i vilka ärenden det är lämpligt att använda intervjun med fokus på våldsutövande föräldrar har det strukturerade frågeformulär för fördjupad kartläggning som ingår i metoden reviderats så att de också innehåller frågor om eget våldsutövande.

10 handläggare har intervjuats i grupp för att undersöka hur de ser på metodens användbarhet och i vilken grad de bedömer att den strukturerade intervjun är genomförbar i praktiken.

Slutsatserna från projektet är att så långt ser risk-/skyddsintervjuerna ut att fungera väl också i den sociala barnavårdens sammanhang. De intervjuade handläggarna är överlag positiva till metoden och tycker att den är möjlig att använda med barn och föräldrar och att den genererar meningsfull information till barnavårdsutredningen. De har kommit med en rad

konkreta förbättringsförslag som tas tillvara vid revidering av materialet. En digital version av materialet är önskvärd då det skulle medge en större flexibilitet i förhållande till olika typer av ärenden, och enkelt avhjälpa en del av de svårigheter som handläggarna beskriver i det praktiska genomförandet av risk-/skyddsintervjuer. Utbildningen av dem som ska använda intervjun behöver utvecklas på flera olika punkter, både i förhållande till det som intervjuade handläggare framför och det som framkommer i samtalsanalysen av de inspelade barnintervjuerna. Den metodkonsultation som erbjudits verksamheter har visat sig vara viktig för att stödja användningen av intervjuerna och formerna för metodkonsultation bör utvecklas. På sikt bör även en utbildnings- och genomförandemanual för risk-/skyddsintervjuerna utvecklas, som tydliggör vilka förkunskaper, vilken utbildning, metodkonsultation och handledning samt organisatorisk förankring som krävs för att intervjuerna ska kunna användas på bästa sätt.

Tidigare rapporter från projektet har presenterat resultat av samtalsanalyser av ljudinspelade risk/skyddsintervjuerna med barn. De har beskrivit hur barn hanterar ledande inslag i frågor, hur barns initiativ tas emot av intervjuaren och hur barns ljudinspelade svar är relaterade till vad handläggare skriftligen nedtecknar. Rapporterna har också i bred bemärkelse rapporterat hur barns beskrivningar av svåra upplevelser giltiggörs i intervjusammanhanget. Analysen i denna rapport utgår från ett utökat material (19 intervjuer med barn) och undersöker sammanhanget för intervjuares giltiggörande av barns upplevelser. Valet att titta närmre på giltiggörande och då specifikt kommunikation av förståelse grundar sig bland annat i nya upptäckter i forskningen om vikten av att intervjuer med våldsutsatta barn sker på ett stödjande sätt. Analysen visar att stödjande kan behövas utifrån tidigare upplevelser, att intervjun är påfrestande (tids- och minnesmässigt) och att intervjufrågor kan upplevas ifrågasättande av barn. Intervjuare behöver vara förberedda på dessa svårigheter och ha strategier för att stödja barn, till exempel genom att uttrycka förståelse för barnets känslor. Barn ger oftare uttryck för intervjuupplevelser icke-verbalt och i dessa fall tycks icke-verbala resurser utgöra lämpliga stödjande resurser. Intervjuarens hävdande av emotionell förståelse av tidigare upplevelser leder i denna studie till utvecklade svar. På grund av det relativt lilla material som ingår i studien behöver detta mönster studeras i större skala. I stort sett verkar i RiSk-intervjuerna ge utrymme för ett stödjande förhållningssätt. I handledningen av intervjuare är det dock viktigt att intervjuare får reflektera över olika möjliga bemötanden av barns motstånd i intervjusituationen.

När det gäller en utvecklade intervjun för våldsutövande föräldrar pekar kunskapsläget kring risk/skyddsbedömningar som utgår från barns utsatthet och behov på betydelsen av att den intervjuguide med fokus på våldsutövande föräldrar som nu utarbetats fortsatt utvecklas och prövas, i dialog med verksamheter som möter våldsutövande föräldrar. Mot bakgrund av det faktum att forskning om riskbedömning för partnervåld framförallt har fokuserat på våldsutövande män, och att det typfall av föräldrar som utövar partnervåld som socialtjänsten kommer i kontakt med är våldsutövande pappor – som har utövat våld mot barnens mamma - har utvecklingsarbetet med intervjun i detta första steg fokuserat på den typiska situationen med pappor som utövar våld mot sin partner/barnets mamma och/eller sina barn. Litteraturgenomgången visar att statistiskt grundade riskbedömningsinstrument och strukturerade bedömningar (konsensusbaserade) för bedömning av partnervåld i några

studier fördelar jämfört med ostrukturerade bedömningar. Statistiskt grundade riskbedömningsinstrument och strukturerade bedömningar används inte i barnavårdsärenden i Sverige. Inga specifika intervjuguider som är utvecklade för en pappa som utövar både partnervåld och barnmisshandel har hittats i litteraturgenomgången.

Att intervjua en förälder som misstänks ha utsatt sitt barn och/eller barnets andra förälder för våld är ofta en svår uppgift. Strukturerade risk-bedömningsinstrument som bygger på information också från den föräldern som står för (det grövsta) våldet bör vara ett sätt att öka stringensen i dessa beslut, men sådana instrument finns idag inte tillgängliga, vare sig i Sverige eller internationellt. En strukturerad intervju med en misstänkt förövare av partnervåld/barnmisshandel kan troligen utgöra ett viktigt komplement i riskbedömning och beslut om riskhantering (stöd och behandling) i barnavårdsärenden. En riskbedömning blir troligen mera tillförlitlig om även förövaren intervjuas i en barnavårdsutredning. Om pappor ignoreras i utredningarna, riskerar man att mammorna belastas för att inte kunna skydda sina barn från pappor som utövar våld. En strukturerad intervju kan dessutom vara första steget till att en pappa tar emot erbjudande om att förändra sitt våldsbeteende.

1. Inledning

Att utreda och ta beslut i ärenden där barn har utsatts för våld i sin familj är en komplicerad process. Forskningen i området är mycket sparsam i Sverige och internationellt finns det inte heller många studier. De studier som finns, visar att strukturerade riskbedömningar kan ge stöd i att identifiera och värdera olika omständigheter som kan utgöra en risk för barnet.

Regeringen initierade 2007 en särskild satsning på våldsutsatta kvinnor och barn. Inom ramen för denna satsning har vi i forskargruppen varit involverade i studier kring insatser för barn som bevittnat våld mot mamma samt utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn. Dessa studier har finansierats av Socialstyrelsen. Det aktuella iRiSk-projektet¹ (insatser och riskskyddsbedömningar för våldsutsatta barn) är en fortsättning av denna satsning med särskilt fokus på att höja riskbedömningarnas kvalitet.

2. Bakgrund

Tidigare studier inom iRiSk-projektet har visat att i över 30 procent av de familjer som haft kontakt med Socialtjänstens Individ och Familjeomsorg (IFO) uppgav föräldrarna våldsutsatthet eller otrygghet i en nuvarande eller före detta kärleksrelation [1, 2]. Många våldsutsatta tar kontakt med socialtjänsten och söker hjälp och stöd, utan att berätta om våldet, även när våldet visat sig vara omfattande [3, 4]. I samband med att den våldsutsatta föräldern söker hjälp uppmärksammas alltför sällan barnets situation, trots att information om barnets situation krävs för att handläggare inom IFO ska kunna bedöma dels risken för att ett utsatt barn ska drabbas av mer, och kanske grövre, våld och dels risken att barnet inte får sina basala praktiska och känslomässiga behov tillgodosedda [5].

Barn har enligt barnkonvention [6] och svensk lag [7, 8] rätt att utifrån sin mognadsnivå vara delaktig i beslut som rör barnet själv. En förutsättning för delaktighet är att barnet ges möjlighet att själv redogöra för sin situation. Vid informationssamling om barn inom IFO är det vanligt att socialtjänstens personal enbart talar med vuxna om hur barnet har det. Aktuell forskning visar att överensstämmelsen mellan barn och vårdnadshavares uppgifter om våld i familjen är relativt låg och att överensstämmelsen varierar både med avseende på typ av våld och med avseende på barnets kön [9], man lyfter därför fram behovet av att frågor om våldsutsatthet ställs till både barn och vuxna. Hårt strukturerade undersökningsmetoder, med automatiserade utfall, kan vara problematiska [10]. Det finns en risk att dessa endast fångar upp de enskilda fall som passar in i mallen och att de enbart mäter sådana aspekter som är lätta att kvantifiera. Alltför mekanistiska metoder riskerar också att avprofessionalisera, och i värsta fall avhumanisera dem som ska göra bedömningarna: handläggare kan uppleva att de bara distribuerar formulär och ställer förutbestämda frågor, utan att själva ta ansvar för bedömningen. Helstrukturerade instrument bör därför bara användas som ett beslutstöd och

¹ iRiSk-projektet omfattar också en insatsdel där flera olika stöd- och behandlingsinsatser prövas för våldsutsatta barn. Denna del av projektet leds av professor Kjerstin Almqvist, kjerstin.almqvist@kau.se

handläggarens uppgift blir att väga samman poäng och svar på helstrukturerade frågor med övrig information som framkommer i ärendet [5, 11, 12]. Kunskap saknas om hur strukturerade intervjuer påverkar barns möjlighet att komma till tals i utredningen, och det finns ett stort behov av forskning som prövar hur intervjuerna fungerar i praktiken.

Bedömningar baserade på samtal med vuxna om hur barnet har det i form av en öppen ostrukturerad intervju, är bara något säkrare än slumpen när det gäller att förutsäga om barnet kommer att drabbas av ytterligare våld [11, 15-17]. När en strukturerad risk-/skyddsintervju används ökar genomskådligheten i informationen [18]. Forskning har pekat på risken med slutna intervjufrågor [19], i synnerhet när det gäller barn som upplevt trauma, då dessa kan vara ledande [20, 21]. Detta har lett till rekommendationer om helt öppna intervjuer, till exempel avseende vittnesförhör med barn i Norge [22] och i Sverige [23]. Forskning som detaljstuderat socialt samspel i strukturerade intervjuer med våldsutsatta barn tyder dock på att barn kan hantera ledande element i frågor på ett kompetent sätt [24]. Sammantaget pekar tidigare studier på att för att ge barnet en möjlighet att berätta om sina erfarenheter kan det vara viktigt att använda en kombination av öppna och slutna intervjufrågor vid informationsinsamling. Ett av de områden som undersökts i föreliggande projekt är hur samspelet påverkas av att samtalet struktureras, specifikt vilka möjligheter barn har att korrigera förutsättningar i slutna intervjufrågor samt i vilken utsträckning styrda frågor kan underlätta för barn att lämna information utan att tillförlitligheten blir sämre.

Forskargruppens tidigare arbete på området

Tidigare studier i iRiSk-projektet [1] har utvecklat och prövat metoder för insamling av uppgifter som behövs för bedömning av hur stor risk barn som varit utsatta för våld i sin familj löper att utsättas för förnyat och/eller förgrovat våld av vuxna som har omvårdnadsansvar för barnet [1]. I dessa studier framkom att det inom socialtjänsten fanns skäl att göra risk-/skyddsbedömningar i cirka 10 procent av alla nya ärenden. Intervjuerna, som används dels med barnen själva och dels med barnets boförälder, fungerade väl rent datainsamlingsmässigt och de togs också väl emot av såväl handläggare som boföräldrar och deras barn [1]. I en av de tidigare studierna samt i ett pilotprojekt [15] har iRiSk-intervjun anpassats för att underlätta användningen inom ramen för BBIC-utredningar. De flesta av socialtjänstens IFO-enheter i Sverige arbetar med hjälp av BBIC-systemet, Barns Behov I Centrum [14]. BBIC ger värdefull struktur och systematik åt såväl informationssamlande som bedömning i utredningar i den sociala barnavården, men BBIC behöver kompletteras med metodstöd i förhållande till specifika frågor och områden [14].

Ett antal risk-/skyddsintervjuer har testats vetenskapligt internationellt [25], men inte i Sverige. Ett är Framework for Assessment som är uppbyggt utifrån samma principer som BBIC och som bedömts vara i behov av ytterligare testning på flera områden [26]. Signs of Safety är en annan metod som innehåller element av riskbedömning med möjlighet att ställa frågor

till barn [27]. Metoden har introducerats i Sverige, men inte testats i någon kontrollerad studie vare sig i Sverige eller internationellt [28, 29].

Det aktuella iRISK-projektet undersöker i vilken grad metoden för risk-/skyddsintervju och bedömning är praktiskt användbar inom IFO, vilket är första steget i den vetenskapliga process vars nästa steg är att pröva metodens sensitivitet och specificitet. Projektet har också lagt grunden för en prediktionsstudie, vilket det finns ett stort behov av när det gäller barnavårdsärenden [18], och som hittills inte studerats i en svensk kontext [30]. Prediktionsstudien kommer att genomföras under åren 2018-2020 med stöd av medel från FORTE (2017-00410). I prediktionsstudien kommer forskningsdata att inhämtas i en naturalistisk miljö (IFO) i stället för att bygga på fiktiva fall, vilket annars är vanligt [31].

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande projekt var att pröva användbar- och genomförbarheten av iRiSk-intervjuerna inom ramen för barnavårdsutredningar avseende barn som varit utsatta för våld, direkt och/eller bevittnat mellan barnets föräldrar, ur barns, föräldrarnas och handläggares perspektiv. Vidare syftade projektet till att utveckla den befintliga iRiSk-intervjun med föräldrar så att den riktar sig till såväl våldsutövande som våldsutsatta föräldrar och i en pilotstudie pröva hur den fungerar i den sociala barnavårdens kontext.

Frågeställningarna var:

- 1) Kan barns möjlighet att "komma till tals" och att lämna tillförlitlig information om utsatthet för våld i sin familj förbättras genom användande av en halvstrukturerad intervju?
- 2) Hur väl överensstämmer barns och våldsutsatta föräldrars intervjusvar om våld, utsatthet och risk?
- 3) Anser föräldrar och handläggare att intervjuer och formulär ger användbar information inför en bedömning av barnets och förälderns utsatthet för risk samt deras skyddsbehov?
- 4) Hur fungerar en risk- och skyddsintervju med fokus på våldsutövande föräldrar inom ramen för en barnavårdsutredning?
- 5) Finns det specifika faktorer som underlättar respektive försvårar att risk-/skyddsintervjuerna faktiskt genomförs i ärenden där detta är påkallat?
- 6) Hur upplever föräldrar respektive handläggare, sex månader efter risk-/skyddsintervjuernas genomförande, att dessa fungerade som underlag för bedömning av våldsutsatthet och ärendenas fortsatta handläggning?
- 7) Är de psykometriska egenskaperna hos frågeformulären som kompletterar intervjuerna tillräckligt bra?

4. Tillvägagångssätt

Studiedesignen har byggt på erfarenheter gjorda från tidigare projekt där risk-skyddsintervjuer utvecklats och prövats, samt i ett tidigare pilotprojekt om risk/skyddsintervjuer inom ramen för barnavårdsutredningar [1, 2]. Projekten har godkänts av etikprövningsnämnd (Dnr: 032-13 samt Dnr: 904-16/Ö 32-2016).

Datainsamlingen har pågått under sju månader (perioden 1 maj till 31 december) 2017. När pilotprojektet inleddes var planen att teckna avtal med 6-7 enheter inom socialtjänstens individ och familjeomsorg (IFO) där varje enhet förväntades kunna göra 5 till 10 intervjuer under projektperioden. Erfarenheterna från det första utvecklingsprojektet då risk/skyddsintervjun togs fram var att det särskilt för individ- och familjeomsorgen kan vara svårt att ingå i den här typen av utvecklings- och forskningsprojekt [1]. Det var därför projektgruppen valde att fokusera några särskilt intresserade och stabila enheter för fortsättningsprojektet. Tyvärr visade sig den strategin inte vara någon garant för att kunna samla in önskad data. På grund av ändrade förutsättningar i de verksamheter som vi haft en längre kontakt med (t.ex. sjukdom hos ansvarig chef) samt att vissa av verksamheterna behövt en längre period att komma igång med intervjuerna än vi förväntat oss kom det i praktiken att bli två enheter som deltog i prövningen av intervjun. Vid dessa verksamheter har ca 25 intervjuer genomförts under perioden, varav endast ett fåtal blivit tillgängliga för oss forskare. Dessutom har den fördjupade kartläggningen som ingår i iRiSk-materialet [Våld mot förälder (VMV) och Våld mot barn (VMB)] i princip inte använts i den verksamhet som under projektet genomfört de flesta intervjuerna. Att vi inte kunnat samla in empiri som planerat gör att det inte gått att svara på vissa av projektets frågeställningar. Dessa tar vi i stället med oss till det fortsatta forskningsprojektet. Till skillnad från det föreliggande projektet kommer datainsamlingen i prediktionsstudien att pågå under flera år, vilket ger bättre förutsättningar för att kunna skapa ett tillräckligt empiriskt underlag för att kunna besvara dessa frågeställningar.

Vid de verksamheter som deltagit i projektet har handläggare fått en introduktion till hur man genomför risk-skyddsintervjuer med barn och föräldrar (två halvdagar med några veckors mellanrum). Enhetschef och/eller förste socialsekreterare har deltagit i utbildningen för att säkra god förankring på enheterna. Två kontaktpersoner på enheten har fungerat som en länk till forskarna. Forskargruppen har dessutom haft löpande kontakt med verksamheterna, bland annat i form av metodkonsultation (se vidare avsnitt 5).

Urvalet i projektet utgörs av barn som aktualiserats på IFO genom anmälan eller ansökan. Den typiska ärendegången är att när det finns indikation på våld i familjen, kartläggs först omfattningen och typen av våld med föräldern/föräldrarna med hjälp av två strukturerade frågeformulär (VMV, VMB). Formulären har konstruerats på Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet och har testats i det tidigare iRiSk-projektet [1]. Frågorna är sådana som socialtjänsten skulle ha ställt i en barnavårdsutredning, även om verksamheten inte deltagit i

forskningsprojektet. Bedömer handläggaren att barnet har bevittnat eller varit direkt utsatt för allvarligt våld och det finns en risk för att barnet utsätts för mer våld informeras förälder och barn muntligt och skriftligt om studien och tillfrågas om de vill delta i enlighet med de etiska principer som vägleder beslut i EPN och som använts i våra tidigare studier. Forskningsinformation och samtyckesformulär finns tillgängliga för de åtta vanligast förekommande språkgrupperna.

Om föräldrar och barn samtycker till att delta i studien intervjuas den våldsutsatta föräldern först om sin egen och barnets våldsutsatthet, kontakt med den andre föräldern, och om sin och barnets upplevelse av trygghet utifrån boende, vårdnad och umgänge. I föräldradelen ingår även FREDA, ett formulär för bedömning av risk för eskalerande partnervåld mot föräldern som är en översättning av det väl beprövade instrumentet Danger Assessment [32] samt ett av oss utvecklat formulär rörande egna Uppfostringsmetoder - Föräldrar (UPP-F) [1]. Efter avslutad föräldraintervju intervjuas barnet. Risk- /skyddsintervjuer har tagits fram för barn i åldrarna 5-8 år respektive 9-17 år. Inför intervjun tillfrågas barnet om vi får ljudinspela intervjun, vilket har fungerat bra i tidigare projekt. Utöver intervjuerna används väl beprövade skattningsformulär för att få en bild av föräldrars och barn psykiska hälsa och sociala situation. Aktuella formulär är *Young Childrens Post- traumatic Checklist* (YCPC) [33], *Childrens Revised Impact of Event Scale* (CRIES-8) [34], *Strengths and Difficulties Questionnaire* (SDQ) [35], (6), *Hospital Anxiety and Depression scale* (HAD) [36], *Impact of Event Scale Revised* (IES-R) [37] samt *Alcohol Use Disorder Identification Test* (AUDIT) [38] . Detta utgör baslinjemätningen (T1) och efter 6 månader görs en förnyad insamling av data (T2). Uppföljningar efter 6 månader har inte varit möjliga inom ramen för projektiden, men kommer att starta under våren 2018.

Under projektiden har en anpassad version av intervjuguiden utarbetats, som ska kunna användas även med våldsutövande föräldrar. Denna anpassade version har prövats i en pilotstudie vid en verksamhet, i intervjuer med föräldrar som misstänks utöva våld eller där det är konstaterat att de utövat våld (se avsnitt 6 nedan samt bilaga 2).

10 handläggare har intervjuats i grupp för att undersöka hur den strukturerade intervjun fungerar i praktiken. Vid intervjutillfället hade 8 av dessa erfarenheter av att använda intervjun. Fokus har legat på vilka konkreta instruktioner handläggare behöver (förberedelser, administrering, poängsättning, tolkning och återkoppling till barn och föräldrar) för att den strukturerade risk-skyddsintervjun skall vara användbar för handläggare inom socialtjänsten. Vid en av verksamheterna har också en intervju med de två kontaktpersonerna genomförts, med fokus på erfarenheter av att införa intervjun (se avsnitt 5 nedan).

De data som genererats inom ramen för projektet har främst analyserats med kvalitativ metod. Gruppintervjuerna analyseras med kvalitativ innehållsanalys och de ljudinspelade och transkriberade barnintervjuerna analyseras genom samtalsanalys, med avseende på barns

möjligheter att lämna tillförlitlig information, hur de förhåller sig till styrande frågor, vilka möjligheter de har att lämna relevant information som ligger utanför intervjuens frågor, samt hur barns egna initiativ i samtalet tas om hand av handläggaren. Barnintervjuer som samlades in under utvecklingsprojektet analyseras här tillsammans med intervjuer som samlats in genom tidigare projekt. Hittills har totalt 19 barnintervjuer analyserats genom samtalsanalys (se vidare bilaga 1).

5. Handläggares perspektiv

10 handläggare vid en av de verksamheter som medverkat i projektet intervjuades med riktade frågor under 1.5 timmar. Åtta av handläggarna hade använt intervjuerna. Handläggarna beskrev sina konkreta erfarenheter med att använda intervjuerna (acceptans). Frågorna fokuserade på handläggarnas uppfattning om barns förmåga att delta i intervjun och förstå frågorna, om handläggarna fick relevant information och om det fanns begränsningar i intervjun konstruktion (anpassningsbehov) och om det fanns svårigheter relaterade till handläggarnas uppdrag och arbetsorganisation (praktisk genomförbarhet). Informationsinsamlingen var fokus för gruppintervjun och erfarenhet av sammanställning av informationen berördes perifert.

Handläggarna kom dels från en utredningsgrupp inriktad på yngre barn, dels en utredningsgrupp inriktad på ungdomar. På dessa enheter har 15 av 33 handläggare på något sätt prövat materialet. Totalt hade de genomfört ca 10 föräldrantervjuer och ca 15 barnintervjuer (9 intervjuer för 9-17 åringar, 6 intervjuer för 5-8 åringar).

Acceptans

Överlag uttrycker handläggarna sig positivt till användandet av intervjuerna. De har relativt liten erfarenhet av att använda dem, och man kan notera att de har använt intervjuerna i svåra ärenden (barn som har bristfällig svenska, tolksvårigheter, akuta situationer, föräldrar som båda utöver barnmisshandel t.ex.). Vår tolkning är att kritiska synpunkter som framkom åtminstone delvis kan förklaras med att intervjuerna inte i första hand är avsedda för dessa specifika situationer, delvis med handläggarnas ovana att använda intervjuerna. Några synpunkter på frågekonstruktion och ordningen på frågor är relevanta och kommer att tas till vara vid uppdatering av intervjuerna. Generellt tyckte handläggarna att barnen förstod frågorna och bad om förtydligande när de inte förstod. Svårigheter fanns för barn och föräldrar att förstå skalsteg (frekvens av våld) i vissa formulär [När jag tillrättavisar mitt barn (UPP-F), Hur indragen är du i dina föräldrars konflikter (IND-B) och Hur föräldrar uppfostrar sina barn (UPP-F/M)].

Faktorer som handläggarnas brist på inläsning av frågorna i förväg och deras ovana vid att arbeta med strukturerade intervjuer generellt kan ha spelat en roll för de upplevda svårigheterna. Ett problem för handläggarna har varit att man är van vid att inta en mera lekfull icke-styrande roll i samtalet med barnen. Bytet av kontext har blivit svårt för barnet, att det nu handlar om en intervjusituation. Vi har också uppmärksammat att under utvecklingsfasen prövades barnintervjuerna främst i institutionssammanhang (skyddade boenden, utredningshem) och barnavårdsutredning på socialtjänstens kontor ger inte samma förutsättningar för att skapa en relation till barnen inför intervjun. Erfarenheterna från barnavårdssammanhanget så här långt talar för att manual och stöd till handläggarna kan behöva utvecklas när det gäller barnintervjuerna.

De strukturerade frågeformulären för barn (UPP-M/P) och vuxna (FREDA) uppskattades då de genererade tydlig information om omfattningen av våld mot föräldern och hårdhänt uppförstran som bedömdes inte skulle komma fram i ett öppet samtal. Intervjun för äldre barn genererade användbar information om psykiskt våld. Inga frågor i barn- och föräldrar intervjuerna bedömdes som irrelevanta, men i vissa fall som krångligt formulerade och ibland som felplacerade i intervjuflödet eller för att information hade inhämtats innan (frågor om juridik).

Metodtrogenhet

Det framkom att handläggarna inte alltid använt intervjuens alla delar, ibland ställt frågorna i sin egen ordningsföljd, och de har läst upp frågorna istället för att låta barn fylla i frågeformulär själva. De har även ibland hoppat över introducerande text. I vissa fall beror detta på bristande rutin. I andra fall har det handlat om att anpassa intervjun till informantens förmodade behov. Man kan också notera att FREDA inte används som riskbedömningsinstrument, men som stöd för att få en bild över omfattningen av våld mamman varit med om.

En praktisk synpunkt är att allt material tillhörande intervjun bör hållas samlat (ihophäftat), eftersom det är svårt att orientera sig i vilka bilagor som hör till respektive intervju. Man önskar att det i intervjuhäftet finns mer plats för anteckningar. En kritisk kommentar var också att intervjuerna har ett ensidigt (heteronormativt) användande av pronomen (mamma/pappa). Pronomen behöver ses över så att intervjun kan göras med lhbtq-relationer utan att handläggaren behöver göra allt för stora egna tankeansträngningar för att ändra formuleringarna. Vår slutsats är att en digitalt administrerad version av intervjun skulle underlätta och lösa en hel del av de svårigheter med anpassning som handläggare nu står inför med materialet tryckt på papper.

Handläggarna efterfrågar en intervju som riktar sig till den förälder som har utövat våld. Man efterfrågar också hjälp till att sammanställa informationen. Stöd till sammanställning ingick i projektet, men då det tog tid för verksamheterna att komma igång med intervjuerna var det först i projektets avslutningsfas som det var aktuellt att börja arbeta med det, varför den delen av utvecklingsarbetet kommer att fortsätta inom ramen för det forskningsprojekt som pågår 2018 – 2020.

Praktisk genomförbarhet

Verksamheten är organiserad i en mottagningsgrupp och flera utredningsgrupper. Mottagningsgruppen är inte med i iRiSk-projektet och handläggarna har fått reaktioner från barn och vuxna som ställts likartade frågor tidigare. Handläggare efterfrågar specifika frågor om sexuella övergrepp i intervjun, men som vi bedömer skulle kunna fångas upp av mottagningsgruppen med den fördjupade kartläggningen. Alternativt behövs en kommentar

till barnet om: "Det kan hända jag eller någon annan har frågat dig förut. Då skall du bara säga svaret en gång till, även om det kan vara tjatigt att göra det."

Det framgår att handläggarna haft för lite tid att förbereda sig, öva sig på intervjuerna. Utredningsgrupperna har haft inbokade tillfällen för metodkonsultation ungefär var tredje vecka. Det framgick inte av intervjuerna med handläggarna om de i övrigt haft avsatt tid för gemensam reflektion över använde av materialet, eller om de haft handledning med fokus på ärenden med våld.

Handläggarna tog upp en viktig etisk fråga som berör om verksamhetens krav på att endast utreda det som har relevans för barnskyddsärendet som ibland står i motsättning till forskarnas krav på att rutinmässigt ställa alla frågor i intervjuerna.

Att möjliggöra användning av risk/skyddsintervjuer

Som tidigare diskuterats är det en stor utmaning att införa ett nytt arbetssätt eller en ny metod med fokus på våld och risk i den ordinarie socialtjänsten. Därför genomfördes en intervju med de två kontaktpersonerna vid den verksamhet som relativt snabbt kommit igång och börjat använda intervjuerna. Kontaktpersonerna är också teamledare i respektive utredningsgrupp. Intervjun fokuserade bland annat på framgångsfaktorerna för att ha kommit igång: Vad gjorde chefer och kontaktpersoner för att få till en rutin som möjliggjort användningen av materialet? Vi ville få lite bättre inblick i på vilket sätt organisationen runt iRiSk-intervjuerna haft betydelse för att verksamheten överunnit svårigheter med att introducera ett nytt arbetssätt.

Som framgår ovan har handläggarna använt materialet i mindre än ett år. Det introducerades av en av forskarna i teamet vid två halvdagar under våren 2017. En uppföljande "uppstart" genomfördes också under en halvdag i början av hösten 2017, för att påminna om materialet och introducera det för de handläggare som tillkommit sedan utbildningen. Här som i många andra kommuner är personalomsättningen stor i den sociala barnavården, varför nya metoder behöver introduceras vid upprepade tillfällen. Handläggarna har också regelbundet haft möjligheter till metodkonsultation, en timme var tredje vecka i barngruppen respektive ungdomsgruppen, vilket i realiteten i regel betytt ca 20 minuter i en mindre grupp handläggare. Någon ytterligare metodtid har verksamheten inte kunnat avsätta till att lära sig materialet, bortsett från en metoddag i ett av teamen där man övade på materialet i praktiken. Man arbetar i par kring ärenden. Verksamheten har av kontaktpersonen i forskarteamet uppmanats att prioritera användning av materialet, framför att rigga organisation för insamling av forskningsdata. Ur forskningsprojektets perspektiv är det kanske inte den bästa vägen att gå, men uppmaningen kan ha underlättat för handläggarna att komma igång med att pröva och använda materialet.

Inledningsvis var det inte helt lätt att komma igång att använda materialet. Därför utarbetades en rutin vid nya ärenden. I verksamheten har man som sagt en separat mottagningsenhet som inte deltagit projektet. När ärenden lämnas över från mottagningsenheten till utredningsenheten sker det med medverkan av enhetschef och teamledare. Vid överlämning bestäms om detta kan vara ett potentiellt "iRiSk-ärende" och i så fall bifogas en kort beskrivning av hur handläggaren skall gå till väga när de använder iRiSk-materialet (i ett av teamen=barnteam). Här anges också att handläggaren kan vända sig till teamledaren om man känner sig osäker på hur man skall gå till väga eller själv bedömer det som olämpligt att använda metoden. Handläggarna sköter också själva kodlistan för att kodifiera ärenden, och det har en motiverande funktion.

Någon särskilt avsatt tid för samtal om materialet har inte ordnats i teamen. Man har fullt upp och anlitar externa konsulter för att klara av arbetsbördan. Trots det lyckas handläggarna använda materialet, och även inkludera intervjuade i forskningsprojektet. Kontaktpersonernas bedömning är att det dock behövs teamledarnas struktur och motiverande insatser: "Fortfarande tycker man det är jobbigt. Det behövs lite push.", som en av dem uttrycker det.

Vid intervjun framkom också att de båda utredningsgrupperna fungerar lite olika. Kontaktpersonerna beskrev det som att i ett team kan man använda materialet lite mer "på uppstuds", det vill säga när det egentligen inte var planerat att använda materialet, men känns rätt, och då har det fungerat bra också. De reflekterade också om detta delvis kan ha att göra med målgruppen – ungdomar – och att arbetet med denna målgrupp ibland kan ha en annan karaktär än arbetet med familjer med yngre barn. Det kan hända mycket i ungdomarnas liv, och många ärenden handlar om placering utanför hemmet. I det andra teamet är man mera noggrann med planering av användning av materialet. Kontaktpersonerna bedömer att alla handläggare har nytta av/bör kunna använda materialet.

Sammanfattningsvis kan vi säga att även kontaktpersonerna uppfattar att det finns en acceptans bland handläggarna för iRiSk-materialet. De tycker det är möjligt att införa metoden då huvudparten av materialet är användbart i de faktiska ärenden de arbetar med och intervjuerna ger bra information till ärendet. Organisatoriskt finns inte optimala förutsättningar (hög arbetsbelastning, alla relevanta delar av organisationen ingår inte i projektet), men en "mjuk press" från kontaktpersonerna/teamlederna verkar fungera motiverande. Den regelbundna metodkonsultationen kan också vara en viktig faktor för att materialet används.

Slutsatser

Handläggarna har begränsad erfarenhet med intervjuerna. De är överlag positiva till metoden och tycker att den är möjlig att använda med barn och föräldrar och att den genererar meningsfull information till barnavårdsutredningen. Specifika frågekonstruktioner och

ordningsföljd bör ses över samt layout. En digital version med en algoritm som t.ex. väljer relevanta pronomen och ordningsföljd på frågorna skulle underlätta för handläggaren. De svårigheter handläggarna upplevt att barn och föräldrar har med förståelse av vissa frågor, kan bero på handläggarnas brist på förberedelse och svårigheter hos brukarna med svenska språket eller i tolksituationen. Vissa frågors ordalydelse och ordningsföljd bör ändras. Organisatoriskt bör samarbetet med angränsande verksamheter utvecklas för att undvika att belasta familjer och handläggare med frågor som redan ställts. Mer tid för inläsning av manual och frågor, samt utbildning i samtalsmetodik och våldsfrågor är önskvärd. En förnyad gruppintervju, kompletterad med individuella intervjuer, bör göras med handläggare när de gjort flera intervjuer för att mera precist besvara vad som kan öka användbarheten av intervjun. Även frågan om att genomföra barnintervjuer i utredningar på socialtjänstens kontor (i stället för i en institutionsmiljö) bör uppmärksammas i det fortsatta utvecklingsarbetet. Likaså är frågan om vikten av metodtrogenhet i förhållande till individuell anpassning viktig att uppmärksamma i det fortsatta arbetet.

Vi uppfattar de sessioner med metodkonsultation som hållits löpande som viktiga för att verksamheten ska använda materialet. En reflektion från oss forskares sida är att dessa sessioner ibland kom att handla om mer generella frågor om hur ärenden med våld ska hanteras, och inte bara om risk-/skyddsintervjuerna specifikt. Det fanns ett tydligt behov hos i alla fall vissa av handläggarna av att få råd och vägledning i hur våldsärenden skulle hanteras. Det är möjligt att det tydliga fokus på våld som introduktionen av risk-/skyddsintervjuer innebär för verksamheten bidrog till att synliggöra frågan om våld och de olika dilemman handläggarna står inför, och behovet av handledning. Oavsett varför behovet kom upp är vår slutsats att handledning med fokus på våld kan behöva parallellt med konsultationer i själva metoden.

Ytterligare en fråga för det fortsatta utvecklingsarbetet på området är om risk-/skyddsintervjuer ska göras av alla vid en utredningsenhet eller i en utredningsgrupp, eller om metoden bör behärskas av ett fåtal specialiserade handläggare. Det finns goda argument för båda lösningarna. Det är helt klart så, att det krävs både träning och en viss regelbundenhet i intervjuandet för att materialet ska kunna användas som det är tänkt. Samtidigt kan hända att behovet av risk/skyddsintervjuer blir synligt först efter en tid, då en handläggare kanske redan har etablerat en relation till ett barn. Det kan då vara varken optimalt eller ens möjligt att lämna över ärendet till en specialiserad handläggare utan att undergräva barnets tillit och relationen till barnet (och föräldern). Den situationen talar för att alla handläggare i verksamheten åtminstone behöver känna till och ha provat på materialet, så att de kan använda det i redan pågående ärenden om situationen skulle kräva det. En sådan generell kompetens i att göra risk/skyddsintervjuer är fullt möjlig att kombinera med att några handläggare i gruppen specialiserar sig. Dessa specialiserade handläggare kan då också fungera som metodstödjare för de handläggare som inte använder intervjuerna lika regelbundet. Om en verksamhet väljer att arbeta med specialiserade handläggare kan en

annan lösning vara att de handläggare som är specialiserade på risk/skyddsintervjuer går in som medhandläggare om behovet uppstår i redan pågående ärenden. Här går att se flera olika lösningar som kan anpassas till den specifika verksamhetens behov.

6. Intervjuer med våldsutövande föräldrar

Arbetet med att anpassa den befintliga föräldraintervjun har bestått av tre delar. Den första är en litteraturgenomgång för att skapa en bild av det aktuella kunskapsläget när det gäller risk-/skyddsbedömningar som fokuserar föräldrar som utövar partnervåld och annat våld mot barn. Den andra delen är en anpassning av det befintliga stödet till handläggare för att göra fördjupade bedömningar av om det är relevant med en risk-/skyddsintervju och den tredje delen utvecklingen och prövningen av en risk-/skyddsintervju med våldsutövande förälder. Mot bakgrund av det faktum att forskning om riskbedömning för partnervåld framförallt har fokuserat våldsutövande män, och att det typfall av föräldrar som utövar partnervåld som socialtjänsten kommer i kontakt med är våldsutövande pappor – som har utövar våld mot barnens mamma - har utvecklingsarbetet med intervjun i detta första steg fokuserat den typiska situationen med pappor som utövar våld mot sin partner/barnets mamma och/eller sina barn.

Kunskapsläge

Litteraturgenomgången redovisas i bilaga 2. Sammanfattningsvis visar den att det idag finns mer än 10 statistiskt grundade riskbedömningsinstrument avseende generellt våldsutövande och partnervåld som visat något bättre prediktionsvärde jämfört med ostrukturerade bedömningar. De flesta riskbedömningsinstrumenten avseende partnervåld är avsedda för manliga förövare. Inget instrument har visat sig bättre jämfört med något annat. Riskbedömningar som utgår från förövarens position som pappa har inte hittats i litteraturgenomgången. Information inhämtas sällan direkt från förövaren, utan andra källor används (offret, kriminalregister). Det strukturerade bedömningsstödet SARA och det statistiskt grundade instrumentet DA (sv. FREDA farlighetsbedömning) används i Sverige. SARA har visat måttlig prediktiv validitet avseende återfall i partnervåld och innehåller anvisningar om riskhantering. DA har utvärderats i internationellt avseende dödligt våld. Inget strukturerat instrument för bedömning av partnervåld har utvecklats utifrån ett barnperspektiv.

Få studier som har gjorts på riskbedömningar inom barnavårdsärenden eller med fokus på barnmisshandel. Studierna visar varierande resultat. Några studier visar att statistiskt funderade riskbedömningar och strukturerade bedömningar har fördelar, medan andra studier inte har kunnat påvisa detta. De statistiskt grundade instrumenten fokuserar på misshandel och omsorgsbrist. Inget av dessa instrument eller bedömningsstöd har testats vetenskapligt i Sverige, men några instrument används (BBIC, Signs of Safety, DOORS). Litteraturgenomgången bekräftar också tidigare kunskap om att en strukturerad intervju kan hjälpa handläggaren att rikta uppmärksamheten mot riskfaktorer som tidigare har förbisetts. Direkta frågor om våldsamt beteende kan vara svåra att ställa i en ostrukturerad intervju och då hjälper strukturen till att viktiga frågor ställs.

En intervju i ett barnavårdsärende måste innehålla frågor om riskfaktorer (dynamiska och statiska) och frågor om riskhantering. Då socialtjänsten i de flesta fall skall erbjuda stöd till barnet att växa upp med sina föräldrar, måste riskhantering handla om huruvida förövarens relation till den andra föräldern och barnet kan förbättras eller inte. Förekomst av barnmisshandel är vanligt i familjer där partnervåld förekommer, varför bedömning av partnervåld och barnmisshandel oftast måste ingå i en och samma bedömning. Det finns flera specifika aspekter att väga in i en sådan bedömning, t ex. om förövaren kan ta på sig skulden för det våld han har utövat och vilka långsiktiga riskfaktorer som kan finnas för barnet, som inte berörs i de existerande instrumenten avseende partnervåld.

Pappor som anklagas för att ha utövat våld mot barnet och/eller mamman har ofta låg motivation till att lämna information och samarbeta med handläggaren. En viktig förutsättning för att information kan inhämtas från pappan är att pappan känner att hans röst och åsikter har betydelse. Dialog och förtroendeskapande samtal måste balanseras mot syftet att få pappan att lämna relevant information om sin inställning till dokumenterade eller påstådda våldshändelser samt om sin inställning till olika relationsvariabler. Bedömning av risk måste innehålla frågor som fångar upp den våldsutövande förälderns syn på hur våldet har påverkat relationen till barnet och barnets mamma. Handläggaren behöver ha bra kunskaper om samtalsmetodik, kunskap om barns utveckling och om våldets dynamik. Ambitionsnivån, avseende krav på insikt hos förövaren om den skada som kan ha gjorts mot barnet, bör vara låg vid intervjun. Erkännande av skuld och ansvar samt reparation av relationen till barn i bästa fall kan vara ett resultat av ett terapeutiskt arbete. En strukturerad intervju kan vara första steget till att en pappa tar emot erbjudande om att förändra sitt våldsbeteende.

En riskbedömning blir troligen mera tillförlitlig om även förövaren intervjuas i en barnavårdsutredning. Om pappor ignoreras i utredningarna, riskerar man att mammorna belastas för att inte kunna skydda sina barn från pappor som utöver våld (Turney, Platt, & Selwyn, 2011).

Slutsatserna från litteraturstudien är att statistiskt grundade riskbedömningsinstrument och strukturerade bedömningar (konsensusbaserade) för bedömning av partnervåld visar i några studier fördelar jämfört med ostrukturerade bedömningar. Riskbedömningsinstrument som fokuserar på pappor som utövar partnervåld har dock inte hittats. Vidare framgår det att statistiskt grundade riskbedömningsinstrument och strukturerade bedömningar i regel inte används i barnavårdsärenden i Sverige. Inga specifika intervjuguider som är utvecklade för en pappa som utövar både partnervåld och barnmisshandel har hittats i litteraturgenomgången. En strukturerad intervju med en misstänkt förövare av partnervåld/barnmisshandel kan troligen utgöra ett viktigt komplement i riskbedömning och beslut om riskhantering (stöd och behandling) i barnavårdsärenden.

Fördjupad kartläggning av våld inklusive våldsutövande

Den modell för risk-/skyddsintervjuer som forskargruppen tagit fram innebär i princip tre steg: 1) rutinmässig kartläggning för att upptäcka våld, 2) fördjupad kartläggning för att bedöma om det är relevant med risk/skyddsintervjuer, 3) risk-/skyddsintervjuer. Den version av föräldrintervju med fokus på den våldsutövande föräldern är i första hand tänkt att användas i fall då det framgår att det finns en primär våldsutövare i parrelationen.

Av forskningen framgår att kvinnor kan utöva våld såväl i lhbtq-relationer som i heterosexuella relationer [36, 37]. Genom utvecklingsarbetet med risk-/skyddsintervjuer har det också stått klart att handläggare regelbundet kommer i kontakt med ärenden där båda föräldrar berättar om våld från den andra föräldern, och de behöver skapa sig en uppfattning både om vilken typ av våld det varit fråga om, våldets allvarlighetsgrad samt våldsmönster, däribland i vilken grad det går att urskilja en primär våldsutövare även i fall där båda föräldrar utövat våld.

För att utveckla stödet till handläggarna i bedömningen har det strukturerade frågeformulär som används i steg 2 – fördjupad kartläggning – reviderats så att de också innehåller frågor om eget våldsutövande (VMV 2).

Intervjuer anpassade till våldsutövande föräldrar

Den intervju som tagits fram är avsedd att användas när en förälder och/eller ett barn har berättat att den andra föräldern utövat våld i familjen eller när det inkommit en orosanmälan till IFO om att det förekommit våld i familjen. På grundval av socialtjänstens initiala bedömning av om det finns en förälder som primärt varit förövare av våld mot sin partner och eventuellt också mot sitt barn, kan denna intervju användas. Det utredande samtalet med pappan syftar till att:

- ge underlag för en bedömning om det finns risk att pappan upprepar eller utövar grövre våld mot mamma och/eller barn i framtiden,
- göra en bedömning av pappans förutsättningar att förändra beteenden som påverkar barnet negativt – alltså en bedömning av pappans föräldraförmåga,
- få uppslag till vilken typ av stöd eller kontroll som bör erbjudas eller beslutas om.

Samtalet behöver alltså balansera mellan att få fram så mycket relevant information som möjligt samtidigt som intervjuaren i dialogen med pappan bedömer pappans förmåga och villighet att reflektera över sina beteenden och hur de påverkar andra.

Intervjuns struktur

I arbetet med att ta fram intervjun har såväl frågor som innehåll som struktur beaktats. Den framtagna intervjun är tänkt att bidra till att skapa relation till pappan, och främja pappans motivation att delta i intervjun, bidra med information, underlätta för honom att ta till sig att

han har ett problem med våld, och hans motivation att söka eller ta emot hjälp. Intervjun innehåller åtta olika delar:

- A. Relation till barnet
- B. Psykiskt mående
- C. Vårdnad, boende, umgänge
- D. Relation till barnets andra förälder
- E. Våld
- F. Hot och förföljelse
- G. Social situation
- H. Förälderns behov av stöd

Utgångspunkter för intervjun

Pappor som har utövat våld mot sitt barns mamma utöver i många fall också våld direkt mot barnet. En del pappor använder dessutom våld utanför familjen och kan ha lagförts för misshandelsbrott. En del pappor kan ha ett stort omsorgsansvar för sina barn, men detta engagemang är ingen självklar indikation på att han inte kan ha skadat barnet. En del pappor har inte utövat våld trots uppgifter från mammor eller barn om att han gjort det. Det är alltså viktigt att intervjuaren har ett neutralt och "öppet" förhållningssätt till pappan under intervjun och kan förmedla att hen verkligen är intresserad av pappans uppfattning om det som hänt i familjen.

Oavsett om pappan har utövat våld i en omfattning som föranleder socialtjänsten att föreslå tvångsåtgärder eller erbjudande om stöd, så är det troligt att pappan känner att han är i ett underläge i samtalet. I många fall kan han ha en känsla av att inte ha lyckats fungera som pappa. Han kan vara rädd för vad socialtjänsten kommer att besluta om vårdnad, umgänge eller boende. En pappa som har utövat våld mot sin partner eller sitt barn har ofta stora problem också med relationer i allmänhet. Det är därför viktigt att intervjun inte ökar pappans eventuella känslor av maktlöshet, rädsla och självkritiska tankar om sin föräldraroll. Även om intervjun är del av myndighetsutövning är avsikten att skapa en vänlig och icke dömande atmosfär i samtalet och ge pappan viss kontroll över samtalssituationen. Det är också viktigt att ge pappan hopp om att hans relation till sitt barn och eventuellt f.d. partner kan förändras, och att socialtjänsten kan hjälpa till med det. Det innebär att ditt förhållningssätt i samtalet är avgörande för om pappan kommer att vilja samarbeta med dig i intervjun och lämna tillförlitlig information.

En central faktor i riskbedömningen är om pappan kan reflektera över våldshandlingar som han har utövat. Detta är i grunden ett terapeutiskt arbete som går utöver socialtjänstens riskbedömning. Men, det är betydelsefullt för möjligheten till förändring och försoning om pappan kan visa en öppenhet inför att diskutera sina egna handlingar och förhållningssätt. Som en miniminivå kan det tolkas som en skyddsfaktor att pappan kommer till ett återbesök

för att diskutera vidare om våldet som har förekommit. Här är det naturligtvis viktigt att uppföljande samtal handlar om pappans våld och inte blir en monolog från hans sida med syftet att lägga ansvaret för våldet på andra. Syftet med uppföljande samtal är att berätta om fortsatt handläggning och ett eventuellt behandlingserbjudande som är kopplat till pappans eget våldsutövande. Eftersom motivationen för att diskutera det egna ansvaret för våldet i många fall är låg måste ambitionsnivån initialt hållas på en låg nivå. Barnets säkerhet och trygghet är alltid utgångspunkten för socialtjänstens agerande och beslut. Inledningsvis kan det anses vara en skyddsfaktor om pappan accepterar 1) att socialtjänsten utövar en viss övervakning över att våldet inte fortsätter (t.ex. genom kontroll av överenskommelser om umgänge/paus i umgänge eller förnyade samtal med barn/mamma) 2) att komma till uppföljande besök på socialtjänsten för att fullfölja bedömningen och få information om behandlingsalternativ för män som utövat våld.

Det är viktigt att informationen om ett behandlingserbjudande inte bara består av en broschyr i handen, utan innefattar ett samtal kring vikten av att kunna tala med andra (inklusive mamman och barnet) om sitt våldsutövande och ansvaret för detta. Att få män att öppet och ärligt att berätta om sitt våld, se konsekvenserna av våldet, visa att man är uppmärksam på barnet och dess reaktioner och att presentera alternativ till våldsbeteende är dock i bästa fall resultatet av en längre intervention och inget man kan förvänta sig under en inledande utredningsintervju. De utredande samtalen med pappor kan bli känsllosamma, men det är viktigt att poängtera att de inte skall vara terapeutiska, utan fokusera på att göra sammanhanget begripligt och säkra att pappans rättigheter att uttrycka sig. Det är av stor betydelse att handläggaren har en öppenhet för vad som kan ha hänt, och inte på förhand har bestämt sig för att vilja bevisa faderns skuld. Det måste finnas en ambition från handläggarens sida att vilja lyssna på pappans bild av händelserna och känslorna kring dem.

Centrala förhållningssätt

Den manual som utarbetats som ett stöd till handläggarna lyfter fram några centrala förhållningssätt som den som intervjuar behöver balansera: dialoginriktat, utredande och reflekterande.

Ett dialoginriktat förhållningssätt: Det är inte ovanligt att pappor som utövat våld mot sitt barns mamma och ibland mot barnet själv känner sig upprörda när de kallas till socialtjänsten i samband med en anmälan. Samtalet med pappan måste ha formen av ett aktivt lyssnande för att ge pappan möjlighet att uttrycka känslor, tankar och perspektiv. Samtalet får dock inte kantra över till en monolog av anklagelser från pappans sida. Dialog är det inte heller om pappan enbart vill framhäva hur illa han själv mår när han har utövat våld, eller hur illa han har behandlats av sin partner. Det är viktigt att få en dialog kring de aspekter som intervjuens frågor fokuserar på. Det är viktigt att betona att även i de ärenden där pappan nekar till att det förekommit något våld från hans sida så kan förmågan till reflexion/mentaliseringsprövas

genom ett samtal kring hur man "hamnat här" dvs. hur det kan ha kommit in en orosanmälan eller att mamman och/eller barnet berättat att det förekommit våld från pappans sida.

Ett utredande förhållningssätt: Det är inte ovanligt att en våldsutövare vill minimera betydelsen av våldshändelser eller till och med förvränga information som framkommit. Trots det är det viktigt att intervjun hålls utan att handläggaren har bestämt sig för vad som har hänt. Man måste som intervjuare ha inställningen att det kan finnas andra förklaringar än dem man tidigare presenterats för. Detta måste balanseras mot pappans benägenhet att förminska våldet han kan ha utövat. Det finns en risk att man som handläggare kommer att förstå en pappas situation som svår, omöjlig, missförstådd, bortsorterad och att man då undviker skarpa frågor som konfronterar pappan med hans våldsutövande. Ibland måste intervjuaren nöja sig med att pappan kan hålla med om att det hänt något som mamma/barn uppfattar som en våldssituation. Ibland är det endast möjligt att få en överenskommelse om att pappa och mamma/barn har befunnit sig på samma plats vid en viss tidpunkt, men inte om vad som har hänt. Det viktiga blir att undersöka hur pappan uppfattar sin egen roll i detta.

De frågor som ställs har inte som primärt syftet att inhämta faktainformation, utan snarare att fånga upp pappans syn på sin roll som pappa och det våld som det finns uppgifter om. Att, om möjligt, komma fram till sanningen om vad som har hänt är en uppgift för rättsväsendet. Det är därför som det är så viktigt för handläggare att stämma av med pappan att han har förstått skillnaden mellan barnavårdsutredningen och en eventuell brottmålsutredning.

Det kan finnas olika fokus som är relevanta inom intervjuens olika områden för att bedöma risk. Därför måste handläggare välja bland de fördjupande frågorna, och några fördjupande frågor har ingen relevans i vissa ärenden, och skall inte ställas i dessa intervjuer. Eftersom intervjuer med förövande föräldrar kan behöva utformas väldigt olika beroende på (1) vad som faktiskt hänt, (2) hur mycket de olika inblandade är överens om och (3) deras förhållningssätt till hur det som hänt påverkat de inblandade går det inte att ha alltför många förutbestämda frågor som ställs till alla. I stället innehåller intervjun ett antal frågor som ett "smörgåsbord" från vilket handläggare väljer de frågor de bedömer vara relevanta att ställa i det aktuella ärendet.

Reflekterande förhållningssätt: Att få till stånd ett konstruktivt samtal med utövare av våld i nära relationer är svårt och det finns många fallgropar som handläggare kan ramla ner i. Därför är det mycket viktigt med att den som använder sig av intervjun får möjlighet att i efterhand diskutera intervjun med kollegor i bästa fall i form av formell handledning, men om detta inte är möjligt är vår rekommendation att intervjuaren ändå skapar utrymme för reflektion och kollegial handledning genom att hen inför beslut om att genomföra en intervju också bokar in en tid med en kollega som också genomför sådana intervjuer för ett samtal om intervjun.

7. Slutsatser

- Så långt ser risk-/skyddsintervjuerna ut att fungera väl också i den sociala barnavårdens sammanhang.
- Verksamheternas handläggare har kommit med en rad konkreta förbättringsförslag som tas tillvara vid revidering av materialet.
- En digital version av materialet är önskvärt då det skulle medge en större flexibilitet i förhållande till olika typer av ärenden, och enkelt avhjälpa en del av de svårigheter som handläggarna beskriver i det praktiska genomförandet av risk-/skyddsintervjuer.
- Utbildningen av dem som ska använda intervjun behöver utvecklas på flera olika punkter, både i förhållande till det som intervjuade handläggare framför och det som framkommer i samtalsanalysen av de inspelade barnintervjuerna.
- Metodkonsultation har visat sig vara viktig för att stödja användningen av intervjuerna och formerna för det bör utvecklas.
- På sikt bör även en utbildnings- och genomförandemanual för risk-/skyddsintervjuerna utvecklas, som tydliggör vilka förkunskaper, vilken utbildning, metodkonsultation och handledning samt organisatorisk förankring som krävs för att intervjuerna ska kunna användas på bästa sätt.
- Kunskapsläget kring risk/skyddsbedömningar som utgår från barns utsatthet och behov pekar på betydelsen av att den intervjuguide med fokus på våldsutövande föräldrar som nu utarbetats fortsatt utvecklas och prövas, i dialog med verksamheter som möter våldsutövande föräldrar.

Referenser

1. Broberg, A., et al., *Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn*, 2015, Psykologiska Institutionen, Göteborgs Universitet: Göteborg.
2. Broberg, A.G., et al., *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma - Resultat från en nationell utvärdering*, 2011, Göteborgs Universitet: Göteborg.
3. Socialstyrelsen, *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga – vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet*, 2014, Socialstyrelsen: Stockholm.
4. Stanley, N., *Children Experiencing Domestic Violence: A Research Review*. 2011, Dartington: Research in practice.
5. Shlonsky, A. and D. Wagner, *The next step: Integrating actuarial risk assessment and clinical judgment into an evidence-based practice framework in CPS case management*. Children and Youth Services Review, 2005. **27**(4): p. 409-427.
6. Helm, D., *Making sense of child and family assessment: How to interpret children's needs*. 2010, London: Jessica Kingsley.
7. Arad-Davidzon, B. and R. Benbenishty, *The role of workers' attitudes and parent and child wishes in child protection workers' assessments and recommendation regarding removal and reunification*. Children and Youth Services Review, 2008. **30**(1): p. 107-121.
8. DePanfilis, D. and H. Girvin, *Investigating child maltreatment in out-of-home care: Barriers to effective decision-making*. Children and Youth Services Review, 2005. **27**(4): p. 353-374.
9. Munro, E., *Common errors of reasoning in child protection work*. Child Abuse Negl, 1999. **23**(8): p. 745-58.
10. Weld, N. and M. Greening, *The three houses: A new tool for gathering information*. Social work Now, 2005. **29**(34-37).
11. Wheeler, J. and V. Hogg, *Signs of safety and the child protection movement*, in *Solution-focused brief therapy: A handbook of evidence-based practice*, C. Franklin, et al., Editors. 2012, Oxford University Press, New York, NY. p. 203-215, Chapter xx, 426 Pages.
12. Östberg, F., *Signs of Safety - Kunskapsläget En rapport utgiven av Skärholmens stadsdelsförvaltning*, 2014, Institutionen för Socialt arbete, Stockholms universitet: Stockholm.
13. Pfister, H.-R. and G. Böhm, *The multiplicity of emotions: A framework of emotional functions in decision making*. Judgment and Decision Making, 2008. **3**(1): p. 5-17.
14. White, A. and P. Walsh, *Risk assessment in child welfare. An issues paper*. , 2006, Centre for Parenting and Research, NSW Department of Community Services: Sydney.
15. Broberg, A., et al., *Utvidgad prövning av risk-/skyddsintervjuer för barn som utsatts för våld i sin familj*, 2016, Psykologiska institutionen, Göteborgs Universitet: Göteborg.
16. Socialstyrelsen, *Grundbok i BBIC. Barns behov i centrum*. 2015, Stockholm: Socialstyrelsen.
17. Bartelink, C., T.A. van Yperen, and I.J. ten Berge, *Deciding on child maltreatment: A literature review on methods that improve decision-making*. Child Abuse Negl, 2015. **49**: p. 142-53.

18. Iversen, C., *Recordability: Resistance and collusion in psychometric interviews with children*. Discourse Studies, 2012. **14**(6): p. 691-709.
19. Groves, R.M. and L.J. Magilavy, *Measuring and explaining interviewer effects in centralized telephone surveys*. Public Opinion Quarterly, 1986. **50**(2): p. 251-266.
20. Brown, D.A. and M.E. Lamb, *Can children be useful witnesses? It depends how they are questioned*. Child Development Perspectives, 2015. **9**(4): p. 250-255.
21. Vagni, M., et al., *Immediate and delayed suggestibility among suspected child victims of sexual abuse*. Personality and Individual Differences, 2015. **79**: p. 129-133.
22. Riis-Johansen, M.O., *Balanseganger. En samtaleanalytisk studie av politiavhør av voksne fornærmede*, in *Det humanistiske fakultet. Institutt for språk og litteratur* 2016, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet: Trondheim.
23. Cederborg, A.-C., *Att intervjua barn – vägledning för socialsekreterare* 2010:4. 2010 Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.
24. Stanley, N. and C. Humphreys, *Multi-agency risk assessment and management for children and families experiencing domestic violence*. Children and Youth Services Review, 2014. **47**(Part 1): p. 78-85.
25. Turney, D., D. Platt, and J.E. Selwyn, *Social work assessment of children in need: what do we know? Messages from research. Executive summary* 2011, University of Bristol: Bristol.
26. Brännström, L., C. Wiberg, and A.K. Jonsson, *Standardiserade bedömningar i samband med utredningar om vårdnad, boende och umgänge*, 2009: Stockholm.
27. López, M., et al., *Commentary on decision-making and judgments in child maltreatment prevention and response: An overview*. Child Abuse & Neglect, 2015. **49**: p. 1-11.
28. Socialstyrelsen, *Manual för FREDÅ. Standardiserade bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer*, 2014, Socialstyrelsen: Stockholm.
29. Scheeringa, M.S., et al., *Trauma-focused cognitive-behavioral therapy for posttraumatic stress disorder in three-through six year-old children: a randomized clinical trial*. J Child Psychol Psychiatry, 2011. **52**(8): p. 853-60.
30. Perrin, S., R. Meiser-Stedman, and P. Smith, *The Children's Revised Impact of Event Scale (CRIES): Validity as a Screening Instrument for PTSD*. Behavioural and Cognitive Psychotherapy, 2005. **33**(04): p. 487-498.
31. Goodman, R., *The extended version of the Strengths and Difficulties Questionnaire as a guide to child psychiatric caseness and consequent burden*. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 1999. **40**(5): p. 791-799.
32. Zigmond, A.S. and R.P. Snaith, *The hospital anxiety and depression scale*. Acta Psychiatrica Scandinavica, 1983. **67**(6): p. 361-370.
33. Weiss, D.S., *The Impact of Event Scale-Revised*, in *Assessing psychological trauma and PTSD (2nd ed.)*. J.P. Wilson and T.M. Keane, Editors. 2004, Guilford Press, New York, NY. p. 168-189.
34. Babor, T.F., et al., *AUDIT The Alcohol Use Disorders Identification Test: Guidelines for use in Primary Health Care*, 2001, World Health Organization

35. Socialstyrelsen, *Barns behov i centrum. Metodstöd för BBIC*. 2015, Stockholm: Socialstyrelsen.
36. Hester, M. & Donovan, C. (2009) Researching domestic violence in same-sex relationships--a feminist epistemological approach to survey development. *Journal of Lesbian Studies*, 13(2): p. 161-73
37. Dobash, R. P. & Dobash, R. E. (2004). Women's violence to men in intimate relationships. Working on a Puzzle. *British journal of Criminology*, 44: p. 324-349.

Bilagor

Bilaga 1 Analys av risk/skyddsintervjuer med barn

Clara Iversen

Bakgrund

Vi har i tidigare rapporter (Broberg et al. 2015; 2016) beskrivit hur barn hanterar ledande inslag i frågor, hur barns initiativ tas emot av intervjuaren och hur barns ljudinspelade svar är relaterade till vad handläggare skriftligen nedtecknar. Vi har också i bred bemärkelse rapporterat hur barns beskrivningar av svåra upplevelser giltiggörs i intervjusammanhanget.

I den första rapporten visar analysen att barn i många fall gör motstånd mot antaganden i frågor. Eftersom det är omöjligt att veta hur många antaganden som är felaktiga går det inte att säga i hur stor grad barn gör motstånd. Istället fokuserar analysen på hur detta motstånd yttrade sig. Två huvudsakliga former av motstånd skedde genom så kallade "ja men"- och "nej men"-svar. Ja men"-svar innebär att barn bemöter delar av frågans antaganden som korrekta, samtidigt som de ifrågasätter frågans huvudantagande. "Nej men"-svar hanterar antaganden i frågor på precis motsatt sätt som "ja men"-svar. Här ger barnen nekande svar samtidigt som de behandlar frågan som en underkategori till ett relevant ämne. Ett barn som tillfrågas om det har kastats eller knuffats ned på golvet (fråga 15, CTS-C) svarar "Nä men i sängen" och behandlar därmed "kastandet eller knuffandet" som frågans huvudfokus. Analysen visar att barn gör en analys av implikationerna av deras svar snarare än att bara följa frågans ledande element.

Barns initiativ handlade till exempel om att be om förtydliganden, hjälp eller tillåtelse att få göra saker. I nästan alla fall tog intervjuarna dessa initiativ på allvar varefter de gick tillbaka till intervjufrågorna. Analysen av relationen mellan vad barnen sa och vad intervjuarna skrev ned visade att skriftliga svar generellt är kortfattade, utelämnar barns bedömningar och information som inte svarar på just den frågan.

Analysen av interaktionen i den fördjupade kartläggningen (Broberg et al. 2016) visade att både barn och intervjuare behandlade de öppna frågorna som svårare än de slutna. Svårigheterna som barnen nämnde gällde till exempel att veta vad de skulle svara och att berätta fritt. Vid slutna frågor fanns det två huvudsakliga problem. Det första var svåra ord (t.ex. myndighet) eller andra intellektuella problem med frågorna. Till exempel fastnade många barn vid frågor om pappans icke-våldsamma uppfostringsmetoder eller frågor om mammans våldsamma uppfostringsmetoder. Dessa svårigheter kan bero på att dessa barn intervjuades i en kontext där fokus låg på pappans ensidigt utövade våld mot mamman. Den andra huvudkategorin av svårigheter berörde de moraliska implikationerna av barns svar. Här kunde det handla om att barn betonade det normala i föräldrarnas drickande om de svarat jakande vid frågor om missbruk. Barn förhöll sig också till moraliska implikationer av att inte

intervenera i våld mot deras mammor vid frågor om deras handlingar vid våldshändelser. Till sist visade analysen också att barn förhöll sig till hur säkra de uppgifter som de lämnade var. Detta gällde till exempel att hänvisa till vad någon sagt, att säga att de inte varit närvarande vid våld eller att säga att de inte visste hur någon annan kände (som vid frågor om mamman blivit rädd).

Analysen i denna rapport utgår från ett utökat material (19 intervjuer med barn i stället för 8 respektive 16 intervjuer) och undersöker sammanhanget för intervjuares giltiggörande av barns upplevelser. Analysen svarar därmed på frågorna om när handläggare giltiggör barns upplevelser och med vilka konsekvenser. Jag har kartlagt olika former av giltiggörande och sedan detaljanalyserat en speciell form av giltiggörande – när intervjuaren hävdar att hen förstår barnets upplevelser. Valet att titta närmre på giltiggörande och då specifikt kommunikation av förståelse grundar sig dels i nya upptäckter i forskningen om vikten av att intervjuer med våldsutsatta barn sker på ett stödjande sätt och dels i den inledande induktiva empiriska analysen som visade att intervjuarna regelbundet hävdade förståelse.

Tidigare forskning

Intervjuer i den sociala barnavården representerar en särskild form av socialt samspel. Genom att vara utformade med frågor och svar syftar de till att ge information om vad barnet har upplevt och hur hen har upplevt händelserna. I dessa termer är den förståelse som intervjuaren ska uppnå intellektuell – intervjuaren behöver information. Det är ett erkänt problem att över huvud taget få kunskap om barns våldsupplevelser. Studier där vuxna besvarat frågor om våldsutsatthet har visat att i över 30 % av de familjer som haft kontakt med IFO uppgav föräldern (oftast mamman) våldsutsatthet eller otrygghet i en nuvarande eller före detta kärleksrelation (Broberg et al. 2015; Broberg et al. 2011). Samtidigt visar studier internationellt såväl som i Sverige att många våldsutsatta föräldrar som söker stöd och hjälp av socialtjänsten inte berättar om våld de utsatts för (Socialstyrelsen 2014; Stanley 2011).

Råd om hur man ska intervjua barn i den sociala barnavården grundar sig i regel på forskning i forensiska sammanhang. Denna forskning har sedan ca 30 år tillbaka betonat betydelsen av att intervjua barn på ett sätt som inte underminerar trovärdigheten i barns utsagor. Farhågorna handlar sällan om att barn medvetet skulle vilseleda intervjuare. Snarare framhålls problem med barnets minne och andra människors potentiella påverkan av barnet genom plantering av minnen eller ledande frågor (Goodman & Melinder 2007). Studier har visat att intervjuares slutna frågor och påståenden leder till fler svar från barn (Gee & Pipe 1995; Stivers 2012). Samtidigt är barn känsliga för suggestiva frågor, i synnerhet om de kommer i samband med social press (Keary & Fitzpatrick 1994). Slutna frågor medför därmed en ökad risk för felaktiga uppgifter (Gudjonson et al. 2010), speciellt när det gäller yngre barn (i förskoleåldern) och barn med erfarenhet av trauma (t.ex. Ceci & Bruck 1993; Vagni et al. 2015). Skolbarn och tonåringar kan ge mera utförliga berättelser om och tolkningar av

händelser. De är inte lika beroende av framplockningshjälp för att återge sina minnen (Goodman & Melinder 2007; Stivers 2012). Detaljanalyser av forskningsintervjuer med våldsutsatta skolbarn visar också att de kan göra motstånd mot problematiska antaganden i frågor (Iversen 2012; Iversen 2014), vilket vi också har sett indikationer på hos barn i femårsåldern i analys av ett fåtal riskintervjuer (Broberg et al. 2015; 2016).

På senare år har forskning lyft problemet med att barn sällan berättar om våld och övergrepp som intervjuaren inte redan känner till (Goodman & Melinder 2007; Herkowitz et al. 2005; Hershkowitz, Lamb & Katz 2014) eller om emotioner kopplade till misshandel i hemmet (Ahern & Lyon 2013; Lyon et al. 2012). Genom att erbjuda barn möjlighet att berätta om situationen i sin familj på ett strukturerat sätt ökar möjligheten att få en mer fullständig bild av familjens situation, och därmed att också ge adekvat stöd (Goodman & Melinder 2007; Shlonsky & Wagner 2005). Ny forskning lyfter också fram vikten av ett stödjande intervjusammanhang: i forensiska intervjuer med intervjuguider speciellt utformade för att skapa en stödjande atmosfär var barnen mer benägna att berätta om övergrepp än med en traditionell guide för forensiska intervjuer (Hershkowitz, Lamb & Katz 2014). Det finns också forskning som pekar på att barn är mer benägna att berätta om emotionellt jobbiga upplevelser vid evaluativa frågor ("Hur kändes det inuti, var du glad då också?") än vid öppna frågor. Det finns alltså en utveckling mot ett uppmärksammande av att intervjuare kan behöva visa såväl intellektuell som emotionell förståelse av barns beskrivningar av upplevelser.

Att hävda förståelse beskrivs som en form av stödjande bemötande. I en reviderad version av det vitt använda och beforskade NICHD-protokollet instrueras intervjuare att "spegla barns känslor ('Du säger att du var [*ledsen/arg/den nämnda känslan*'])" och "att uppmärksamma sådana känslor ('Jag fattar/förstår' vad du säger') (Herkowitz et al. 2014: 340; min översättning). Intervjuare uppmanas också att positivt förstärka barnens ansträngningar, men inte innehållet i deras beskrivningar. Ett ytterligare råd är att visa empati med svårigheter kopplade till intervjuupplevelsen men inte kopplade till tidigare upplevelser (Herkowitz et al. 2014: 340). Denna forskning rekommenderar alltså att intervjuaren ska hävda intellektuell – inte emotionell – förståelse förutom när det gäller intervjuupplevelser då intervjuare får göra värderande uttalanden, t.ex. "Jag vet att det är en lång intervju/många frågor/andra svårigheter som barnet har uttryckt" (Herkowitz et al 2014: 340; min översättning).

Tidigare forskning uppmärksammar alltså en utmaning som handlar om att skapa ett sammanhang som möjliggör för barn att, utifrån mognadsnivå och utsatthet, berätta om svåra upplevelser utan att samtidigt öka risken för att de berättar sådant som inte är sant. Hävdande av förståelse lyfts fram som en stödjande social praktik men detaljerna av hur intervjuare hävdar förståelse samt konsekvenserna av att göra det är ännu outforskade.

Metod

Med hjälp av samtalsanalys av 19 ljudinspelade intervjuer med barn mellan 5 och 17 år har jag undersökt när intervjuare hävdar förståelse och konsekvenserna dessa handlingar. Samtalsanalys (Conversation Analysis; CA) är en induktiv metod som betonar vikten av att se hur deltagare själva gör sina handlingar meningsfulla. Genom att fokusera på hur initierande handlingar, såsom frågan "Vad brukade du göra när han skrek på mamma?", ställer upp begränsningar (t.ex. antagandet att barnet har handlat) som svarshandlingar måste förhålla sig till betonar samtalsanalys meningsskapande som ett samkonstruerat projekt mellan deltagare i en samspelssituation (Sacks 1992). Samtalsanalys har visat sig vara användbart för att studera olika former av deltagande och delaktighet i socialt samspel mellan praktiker och brukare i organisationer; inte minst i samtal om svåra upplevelser (t.ex. Hepburn & Potter 2007; Antaki et al. 2015).

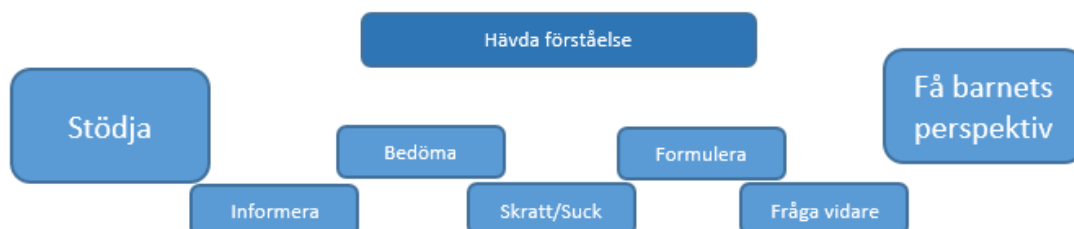
Inledande analyserade jag materialet översiktligt med syfte att kartlägga olika sätt på vilka intervjuare bemötte barns explicita och implicita värderingar. Jag tittade då på utökade responser, det vill säga bemötande som gick längre än att bara gå till nästa fråga i formuläret. Nästa steg var att detaljanalysera hävdanden av förståelse. Från intervjuerna har jag samlat 46 hävdande av förståelse. Dessa är variationer av "precis", "jag förstår vad du menar", "det förstår jag", och "det är klart". Gemensamt för dessa uttryck är att de hävdar gemensam förståelse utan att beskriva själva tolkningen. Detaljanalysen fokuserar på ett subset med 22 exempel som explicit använder ordet "förstå". Denna grundas i ljudinspelningarna tillsammans med transkriptioner av vad deltagarna säger, såväl som hur de säger det. Transkriptionerna inkluderar detaljer om samspelsmässiga problem, såsom misstag, tvekanden, frånvaro, överlappande prat, upprepningar osv. (Schegloff 1979). Denna typ av transkription används eftersom forskning har visat att detaljerna kan ha betydelse för deltagares handlande i social interaktion. Eftersom det är av största vikt att barnen inte identifieras har jag ersatt beskrivningar med en bredare kategori inom dubbla parenteser (till exempel skulle ordet "katt" ersättas med "husdjur").

Resultat

Våra tidigare analyser visade att i 82 % av fallen då barn ger uttryck för en värdering, till exempel genom att explicit säga att deras pappa har varit dum, så stödjer handläggaren barnet på olika sätt (Broberg et al. 2015). Att hävda förståelse var ett sätt på vilket handläggaren återkommande bemötte barns värderingar. En översikt över olika utökade sätt att bemöta barns värderande beskrivningar och värderande uttryck finns nedan. Bemötandena gäller både intervjuupplevelser och tidigare upplevelser. Kategoriseringen är inte gjord genom detaljerad analys och ska därför läsas som en ungefärlig översikt snarare än en helt uttömmande beskrivning av bemötande.

Bemötande	Exempel	Antal
Fråga vidare	"Blev du rädd då?"	7
Formulera eller hänvisa till formuläret	"Det var inte kul för någon", "Då skriver jag här..."	32
Bedöma	"Det var inte snällt gjort"	44
Reagera/Skratt/suck	"Hihihihi", "Oj"	20
Informera	"Å nu behöver du inte bo med honom"	10
Ifrågasätta	"Om det är en snäll pappa"	4
Hävida förståelse	"Det förstår jag", "Det är klart"	46

När det gäller uppvisande av förståelse förekom handlingar som mer eller mindre inbjöd barn att bekräfta eller ifrågasätta intervjuarens tolkning. Här kan "att fråga vidare" ses som en praktik som ger barnet stor möjlighet att själv definiera sina erfarenheter. "Formuleringar" är nästa steg som erbjuder barnet att bekräfta eller förneka intervjuarens tolkning. "Bedömningar", "informerande" och kanske allra mest "ifrågasättanden" inbjuder snarare till medhåll eller tystnad än barnets eget perspektiv. Samtidigt kommunicerar bedömningar starkare stöd än vad det gör att fråga vidare. Det finns alltså teoretiskt sett en spänning mellan att stödja och att efterfråga barnets eget perspektiv, förutom när det gäller ifrågasättanden vilka inte verkar mot någon av dessa syften.

Hävdande av förståelse står ut bland dessa exempel eftersom de andra i skiftande mån visar upp sin tolkning för barnet. Genom formuleringar eller beskrivningar av vad man skriver, bedömningar, skratt, och genom att visa en reaktion så gör intervjuaren sin tolkning synlig för barnet. Det innebär å ena sidan en form av påtryckning men å andra sidan att barnet kan ifrågasätta tolkningen. Genom att däremot hävida förståelse så håller intervjuare själva innehållet av vad de har förstått för sig själv. Sammanhanget för, och konsekvenserna av, denna typ av bemötande är därför speciellt intressant att undersöka.

Analys av intervjuares hävdanden av förståelse

Ett övergripande mönster var att intervjuaren hävdade förståelse i situationer där det fanns ett interaktionsmässigt problem kopplat just till förståelse, till exempel när barn hade gjort motstånd mot ledande element i en fråga. Därför verkar intervjuarna använda dessa hävdanden i situationer när det fanns risk att barnen kan tro att de inte blir förstådda. Ett

andra mönster var att det fanns två sorters hävdande av förståelse: ett intellektuellt som förekom efter att barnet bekräftat intervjuarens tolkning av hens erfarenheter och ett emotionellt som kom direkt efter barnets värderande uttalande.

I det första utdraget finns båda dessa hävdanden. Innan interaktionen som vi ser nedan har intervjun pågått i en timme och tio minuter. Barnet har berättat om många våldshändelser varav flera var nyheter för intervjuaren. Intervjuaren frågar en av de sista frågorna i intervjumanualen, om barnet vill berätta något mer (rad 22-24):

Excerpt 1, 17 år.

22 IR Äre nånting som handlar om det
23 som hän- HÄnt hemma hos dej som
24 du vill berätta om,
25 (2.5)
26 IE #In:te va ja vet nu °i alla fall°,
27 IR Äej .h Å kommere saker så
28 tänker ja att du ha:r ju (.) lissom,
29 De e ba att du- Vi kan höras av,
30 IE A[a
31 IR [så tänker ja.
32 (0.2)
33 IR ((sniff))
34 IR Att du kan [säga till
35 IE [De e no mer att ja#:::
36 a#: a# sutti i snart fyra timm[ar
37 IR [Aa::
38 **Ja förstår de=Vi har suttu jättelänge.**
39 .hh Men ja tänker de finns ju kanske
40 fler händelser,
41 IE Ja de gör[e h.heh
42 IR [e:: **Så. De förstår ja**
43 **också.=**.hh Eh::: (1.5) Å vi kommer
44 ((börjar skriva))
45 ju å prata mer tänker ja=

Barnet svarar "inte vad jag vet" (rad 26). Intervjuaren inbjuder till ett mer utvecklat svar på ett sätt som kan tas som att hen efterfrågar barnets löfte att de ska hålla kontakt. Intervjuaren kan dock också förstås som att hen efterfrågar mer beskrivningar just nu (rad 27-29, 31, 34).

Genom att förklara varför hen inte kan erbjuda mer information behandlar barnet intervjuarens uppmaning som efterfrågan mer beskrivningar av våldshändelser (rad 35-36). Förklaringen gäller intervjuupplevelsen – att ha suttit i nästan fyra timmar (som sagt har intervjun pågått i drygt en timme men det är möjligt att den följer på en annan form av samtal). Genom denna förklaring behandlar barnet intervjuaren som att hen inte förstår varför det inte är möjligt att berätta mer nu. Genom talturens placering, efter barnet har gett

uttryck för en värdering, verkar detta hävdande stödjande av barnets ståndpunkt. Dessutom rättfärdigar intervjuaren barnets implicita värdering genom att översätta "fyra timmar" till "jättelänge" (rad 39). Som vi kommer att se är placeringen och utformningen av detta hävdande av emotionell förståelse – med medhåll, hävdande och utveckling av vad som förstås – generell för alla hävdanden av emotionell förståelse. Detta hävdande är dock unikt i och med att det gäller barnets intervjuupplevelser.

Direkt på sin explicita bedömning formulerar intervjuaren sin förståelse, att det finns mer händelser (rad 39-40). Härmed visar hen sin förståelse dels av att det är orimligt att barnet ska berätta mer nu och dels av att det ändå finns mer att berätta. Barnet bekräftar (rad 41) och intervjuaren kommer in tidigt med ett nytt hävdande av förståelse. Detta föregås av "så" vilket visar att intervjuaren summerar vad som tidigare sagts. Intervjuaren stoppar därmed barnets eventuella planer att berätta mer. Genom ordet "också" blir intervjuarens förståelse sekundär barnets. Intervjuaren kommunicerar alltså att både hen och barnet vet att det finns mer att berätta men att de för stunden är på väg att lämna ämnet. Medan det första förståelsehävdandet alltså är inriktat på att stödja barnets emotionella intervjuupplevelse och visa att intervjuaren faktiskt förstår att barnet inte kan berätta mer nu, är alltså det senare hävdandet inriktat på intellektuell förståelse och att avsluta samtalet i förhållande till just denna fråga.

Vi kommer i följande två avsnitt se hur intellektuell och emotionell förståelse följer detta mönster med ett undantag. Detta är det enda utdraget i vilket hävdande av förståelse är kopplat till upplevelser i själva intervjun. Det är också det enda fallet då intervjuupplevelser verbaliseras.

Att hävda intellektuell förståelse

Utdraget nedan visar interaktion i förhållande till fråga 8 i intervjun, i ett avsnitt om barns erfarenheter av våld i familjen.² Frågan inbjuder till ett ja- eller nej-svar och innefattar ett antagande om att både mamman och pappan är involverade i bråket:

8. Bråkar din mamma och pappa med varandra? Nej Ja
Om Ja, vad gör de då?

Eftersom episoden är lång följer en sammanfattning av det första utbytet. Barnet svarar "Ja, men pappa börja först" och gör därmed motstånd mot antagandet om ömsesidighet i ordet "bråkar". På rad 39 ställer intervjuaren en fråga som tar hänsyn till detta motstånd – den frågar bara om pappans handlingar.

² Intervjuerna har reviderats vid flera tillfällen, så numreringen på frågorna gäller den version som var aktuell då barnet ifråga intervjuades.

Excerpt 2, 5 år

39 IR [Ja: vad gjo:rde han för
40 nånting när han bråka=din pappa.
41 (0.6)
42 IE tch. Han skrä:k.
43 IR Han sk[rek.
44 IE <[eh Ha:n gjo:rde att: (.) min mamma
45 fick ingenting att gör.h=att hon ska bara
46 sitta där uppe=°ingenting° det ser ut som
47 ett fängelse!
48 IR A:, så han s- han börja me att det skrek=å
49 hon skulle sitta (0.5) nånstansch?
50 IE °A- Ho- hon satt i ((rummet)),=
51 IR A:[a,
52 IE [Men hon (0.8) hon fick ingen-
53 ingenting göra så det var som ett fängelse!=
54 IR =A hon fick inte göra nånting=Hon [satt=
55 IE [mm
56 IR =hemma i ((rummet)),=
57 IE =A:,=
58 IR =Å- å de var som ett fängelse för henne,=
59 IE =A.=
60 IR A:a:,
61 (0.2)
62 IR .hhAa
63 (0.3)
64 IR **Ja förstår hur du menar: då att det**
65 **var illa för henne,**
66 (0.8)
67 IE A:,
68 IR M:,

Mellan raderna 39 och 53 skiljer sig barnets svar och intervjuarens bemötande på ett avgörande sätt. Medan barnet uttrycker värderingar och känslor – till exempel med extremformuleringen "ingenting" (jfr Pomerantz 1986), metaforen "fängelse" och utropande betoning (rad 44-47) – fokuserar intervjuaren på att fastställa fakta om vad, var och när (rad 43, 48-49). Intervjuarens formulering ger händelserna en tidsdimension (rad 48) och pekar ut platsen som oklar (rad 49). Intervjuaren bidrar med att förtydliga men upprepar också de värderande delarna i sin beskrivning (rad 45-47). Intervjuarens nästa taltur markerar ett skifte i vilket hon uppmärksammar denna värdering på ett sätt som liknar, om inte riktigt når upp till, barnets uttryck (rad 54, 56, 58). Intervjuarens suckande "ja" på rad 62 kan också höras som ett sätt att stödja barnets värdering.

Eftersom intervjuaren har uppmärksammat både vad barnet rapporterat och barnets värdering skulle hon kunna gå till nästa fråga. I stället hävdar hon att hon förstår och gör också en bedömning (rad 64-65). Med ordet "då" lokaliserar hon sin förståelse temporärt, beroende av det som just sagts. Med orden "hur du menar" (rad 64) förhåller hon sig till barnets beskrivning som förmedlande en intellektuell förståelse. Den påföljande bedömningen beskriver betydelsen av "menar" som "det var illa för henne". Härigenom summerar detta hävdande intervjuarens förståelse samt sammanlänkar hennes förståelse med barnets initiala

motstånd mot frågans antagande om att både mamman och pappan varit involverade i bråk. Härigenom validerar intervjuaren barnets motstånd mot frågan.

Nästa utdrag visar hur en nästan identisk praktik kan användas för att osynliggöra barnets motstånd mot en frågas antagande. Barnet svarar på en fråga från samma intervjuavsnitt som ovan:

Fråga: 13. Har din pappa sagt eller gjort något som gjort din mamma rädd? Nej Ja
Vad sa eller gjorde han då?
Har han sagt eller gjort det flera gånger? Nej Ja.

Intervjuaren läser frågan omformulerat för att passa barnets situation där mammans partner är förövaren:

Excerpt 3, 5 år

34 IR Ha:r Niklas sagt eller gjort nånting
35 som har gjort att din mamma har
36 blivit rädd?
37 (2.5)
38 IR M:m:, (.) Du nickar?,
39 (3.0) ((skrivljud))
40 IR Va sa: han eller va gjorde han då.
41 (1.2)
42 IE Mamma: sa en gång att h. e om:::
43 .hh hh. m ja vet, En gång mamma sa a:tt:
44 ((skrivljud börjar))
45 (.) .h g. att Nils skulle skära, med en
46 jättestor vass kniv .h mamma.
47 (0.3)
48 IR M:m, (.) Han hota- han hotade att han
49 skulle .h > skära mamma med en kniv.
50 (0.5)
51 IR **Aa, då förstår jag att hon blev rädd.**
52 (6.5) ((skrivljud))

Liksom i det förra utdraget passar intervjuarens bemötande inte riktigt med hur barnet svarar. Barnet beskriver sin kännedom om pappans handlingar som mer begränsad än frågan antar: hen har information via sin mamma. Barnet relaterar inte heller pappans handlingar till att mamman har blivit rädd. Liksom i föregående exempel visar svaret barnets upprördhet med upphakningar, flåsig andning och extremformuleringar ("jättestor vass"). Barnet ändrar också pseudonymen som bestämts innan intervjun (här är dock båda namnen fingerade). Genom att börja ta anteckningar behandlar intervjuaren svaret som relevant (rad 39, 44). Därefter formulerar hon sin förståelse på ett sätt som "raderar" barnets emotionella uttryck och fokuserar på det som är institutionellt relevant ("han hotade", rad 48-49). Genom att bortse från att barnet hänvisar till vad mamman sagt ignorerar intervjuaren också barnets motstånd mot frågans antagande om barnets direkta tillgång till informationen. Intervjuaren behandlar sedan barnet som att hen har bekräftat (vilket hen kanske gör genom att nicka, rad 50).

Liksom i föregående exempel hävdar intervjuaren att hon förstår när hennes formulering har bekräftats. Med "Då" hänvisar hon förståelsen explicit till detta. Här beskrivs också vad som förstås – att mamman "blev rädd" (rad 50), vilket blir en koppling tillbaka till frågan om att barnet har tillgång till vad som hände och till mammans känslor. Att bara gå till nästa fråga skulle ha uppmärksammat vad som sagts och hävdandet av förståelse blir istället ett sätt att hantera barnets motstånd. Intervjuaren går sedan till nästa fråga. Precis som i föregående utdrag summerar hennes hävdande alltså hens intellektuella förståelse av barnets upplevelser i förhållande till tidigare problemen kopplat till intervjufrågans antaganden. Här ges dock frågans antagande företräde framför barnets motstånd.

Dessa båda utdrag illustrerar hur intervjuares hävdande av intellektuell förståelse vanligtvis är uppbyggda och det sammanhang i vilket de förekommer: de innehåller så kallade inferenstermer (så, då) och beskriver också vad som har förståtts. De kommer i ett sammanhang när intervjuaren har formulerat en förståelse och fått denna formulering bekräftad. De kommunicerar därmed att ett problem i förståelse mellan intervjuaren och barnet gällande antaganden om vad barnet upplevt har blivit löst. I det sista exemplet i denna del visas ett exempel relaterat till en annan typ av förståelseproblem, nämligen svårigheten i att beskriva en upplevelse. Utdraget börjar efter att barnet, som svar på en öppen fråga om vad som hänt vid våld, har beskrivit hur hens mamma har lagt något kallt – som hon inte kan namnet på – där hon har blivit slagen. Efter att ha frågat om den ungefärliga platsen och ha fått ett vagt svar formulerar intervjuaren sin förståelse (här anonymiserat):

Excerpt 4, 8 år

```
61 IR   Över ((kroppsdel)),  
62 IE   M.  
63 IR   Oke:j,  
64 IE   >((Kroppsdel))<  
65 IR   Mhm, Mm=Jag förstår.  
66 IE   Finns det fortfarande färg kvar här?  
67 IR   Ja. .Hhh Eh Å sen när du säger
```

Detta utdrag skiljer sig från de båda tidigare eftersom både intervjuaren och barnet är helt orienterade mot att etablera "fakta" om vad som hänt. På rad 61 formulerar intervjuaren sin förståelse av kroppsdelen till vilken barnet refererat. Barnet bekräftar (rad 62) och upprepar intervjuarens förslag (rad 64). Intervjuaren hävdar sedan förståelse. Hen beskriver inte vad som förstås men placeringen efter att barnet har bekräftat hens formulering tydliggör fokuset på intellektuell förståelse i ett sammanhang där det varit tveksamt om barnets kommunikation av sina upplevelser gått fram. Hävdandena av förståelse är relaterade till etablerande av vad som hänt, inte barnets känslor. Vi ser orienteringen till intervjuuppgiften i att både intervjuaren och barnet i nästa taltur behandlar frågan som avslutad genom att påbörja en ny sekvens.

Hävdande av emotionell förståelse

I denna del kommer hävdandena av förståelse efter att barnen har gjort motstånd mot antaganden om deras upplevelser. Dessa hävdanden är också kopplade till barnens värderande ståndpunkt gentemot tidigare upplevelser. I utdrag 5 är samtalet relaterat till en fråga från ett frågeformulär om barnets inblandning vid våldshändelser (IND-B). Frågan är nummer två efter en generell fråga, "Gör din pappa något av följande", och innehåller åtta svarsalternativ:

7. Säger åt dig att berätta vad din mamma har sagt eller gjort

Aldrig, Tidigare men inte senaste året, En gång, Två gånger, 3-10 gånger, Minst en gång i månaden, Flera gånger i månaden, Varje vecka eller nästan varje vecka

Intervjuaren omformulerar frågan till en "hur ofta"-fråga i linje med svarsalternativen (rad 53-55):

Excerpt 5, 11 år

53 IR: Hur ofta har din pappa (.) sagt å:t
54 dej å berätta vad din mamma har
55 ↑sagt↑ eller va (.) va hon har ↑gjo[rt]↑
56 IE [N]ej =
57 =Men däremot=Ne:j de har han inte gjort=
58 =Men däremot har han sagt .h massa
59 hur mamma håller på: å: .hhur fe::l hon
60 gö:r å (.) allting är fe:l å m massa fela
61 >grejer som n:te ä bra.<
62 (.)
63 IR A:: de gör an,
64 (.)
65 IR [°M:m::°]
66 IE [Som är ganska] stö:rande å få höra.
67 IR **Aa, De förstår j[a,((skrivljud))**
68 IE [Fast just när
69 det gäller han,=Sen får man höra efteråt
70 att de e fel men man tänker inte på det
71 just när det händer.

Barnet gör motstånd mot frågans grammatiska begränsning men samarbetar genom att beskriva sina upplevelser. Därmed behandlar hen frågan som problematisk men dess generella fokus som relevant i förhållande till hens upplevelser. Genom att lista pappans handlingar (rad 59-61) kommunicerar barnet att pappans förhållningssätt till mamman är ett generellt problem, inte en engångsföreteelse. Extremformuleringen framställer också pappans klagomål på mamman som obalanserade (jfr Edwards 2005). Intervjuaren tar först upp pappans handlingar (rad 63) och efter en paus orienterar hen sig mot den implicita värderingen i barnets beskrivningar med ett mjukt, utdraget "mm" (rad 65). Överlappande ger barnet en explicit bedömning (rad 66). Detta gäller hens subjektiva upplevelser men är en generell bedömning. Denna typ av fusion mellan subjektiv och objektiv bedömning kommunicerar att pappans beteende skulle ge samma subjektiva reaktion hos alla som

upplevde det (jfr. Edwards & Potter 2017). Därmed inbjuder värderingen till en stödjande bemötande från intervjuaren.

Istället erbjuder intervjuaren ett hävdande av förståelse efter ett direkt medhåll (rad 67). Till skillnad från de hävdanden som analyseras i föregående avsnitt börjar detta med "Det" och lämnar objektet för förståelse outrett. Därmed behandlas vad som förstås som direkt och självklart. Intervjuaren behandlar barnets svar som relevant genom att ta anteckningar (rad 67). Genom att hävda förståelse behandlar intervjuaren barnets ståndpunkt som relevant men hen avstår samtidigt från att dela den (jfr bedömningen i Utdrag 1). Barnet uppmärksammar inte intervjuarens hävdande utan utvecklar beskrivningen av hur han efteråt har omtolkat det som hände (rad 68-71).

Nästa utdrag kommer från den sista frågan i intervjuavsnittet om erfarenheter av våld.

23. Vad brukar du göra om...
(formuleras olika beroende på hur barnet besvarat frågorna ovan, t.ex.
dina föräldrarskrikit åt dig; pappa slagit dig; mamma hotat att slå dig,
din pappa slagit din mamma etc.)

Intervjuaren formulerar frågan (rad 21-22) i linje med barnets tidigare beskrivningar av våld:

Excerpt 6, 8 år

21 IR Va brukade du gö:ra när Eriks
22 pappa slog mamma eller skre:k på
23 mamma.
24 (0.7)
25 IE Tch=Ne:j ja bara stanna i
26 rummet[men .h ja vill=
27 IR [Mm:
28 IE =gärna skri:ka på han också=
29 IR =A:a:: de förstå:r ja=
30 IE =hn hn hn
31 (2.0) ((skrivljud))
32 IR För du blev så arg på honom,=
33 IE =Mm: ja vill int ma- ingen
34 familj ska skada!
35 IR Näj viss:t.

Liksom i det förra utdraget svarar detta barn på ett sätt som inte stämmer med frågans grammatiska form och fortsätter sedan med en beskrivning av sina upplevelser (rad 24-25, 27). I sitt svar problematiserar barnet att det är möjligt att "göra" i situationen. Med ordet "bara" behandlar hen sedan "stanna i rummet" som motsatt till att göra något. Hen fortsätter med att kontrastera "stanna i rummet" med sin önskan att skrika på förövaren. Genom att ersätta görande med vilja betonar barnet sin brist på aktörskap i situationen (Flinkfeldt 2017). Att beskriva sin vilja kan höras som en värdering – en subjektiv bedömning av vad som vore bäst. Till skillnad från objektiva bedömningar, som handlar om händelser som är tillgängliga för lyssnaren, är subjektiva bedömningar svåra att dela eftersom det vore att göra anspråk på den andras känslor (Wiggins och Potter 2003).

Intervjuaren svarar direkt med ett medhåll följt av ett hävdande av förståelse. Liksom i föregående utdrag börjar hävdandet med "det" som pekar ut barnets subjektiva ståndpunkt samtidigt som det lokaliserar upplevelsen i barnets domän. Detta barn kommer också med en utveckling – ett gråtande ljud (rad 30) som omöjligt kan representeras i transkription. Eftersom det inte är omgärdat av gråtande och saknar den typ av andning som är vanligt vid gråt, kan det höras som kommunicerande gråt snarare än att barnet faktiskt gråter. Härmed kommunicerar barnet en ledsen känsla gentemot den beskrivna känslan utan att framstå som väldigt upprörd i intervjusituationen. Efter att ha tagit anteckningar uttrycker intervjuaren tillgång till barnets upplevelser genom att formulera sin förståelse av barnets känsla som ilska (rad 32). Barnet bekräftar men snarare än att beskriva upplevelser av ilska återkommer hon

till sin önskan och betonar därmed upplevelsen av maktlöshet (rad 33-34). Denna beskrivning är känslomässigt utformad, vilket speglas i intervjuarens medhåll (rad 35).

Det sista utdraget kommer efter en fråga från formuläret om barns handlingar vid våldshändelser (IND-B).

Har din pappa skrikit åt din mamma?
Hur ofta?
OM ja, vad säger/skriker han då?
OM ja, vad brukar du göra om din mamma eller pappa skriker på den andre?

Innan interaktionen i utdraget har intervjuaren redan frågat de tre första frågorna och barnet har svarat att hans pappa brukar skrika fula ord. Intervjuaren formulerar nästa fråga i linje med detta (rad 95-96):

Excerpt 7, 8 år

```
92 IE: [Han bru:kar skrika fula ord
93 IR: Aa,
94 (6.6) ((skrivljud))
95 IR: Va brukar du göra när han skri:ker (0.3)
96 på mamma,
97 (0.5)
98 IE: Ja vågar inte gö::~rahh. [nånt(hh)ing]
99 IR: [Nä::e:: ]
((skrivljud börjar))

00 IR: De förstår ja.
01 IE: Men ja blir lessen då.
02 IR: A::=Du blir lessen.
03 (3.2) ((skrivljud))
04 IE: ((hostar))
05 (8.3) ((skrivljud))
06 IR: Har din [syskons] pappa gjort nånting
07 som har gjort mamma rädd?
08 (.)
```

Barnets svar (rad 98) är värderande på samma sätt som i föregående utdrag – det gör motstånd mot antagandet att "göra" är möjligt men kommunicerar samtidigt att barnet hade velat våga. Barnets darriga röst visar att svaret är känslösamt. Därmed är också detta en subjektiv bedömning som är svår för intervjuaren att direkt dela (jfr Wiggins & Potter 2003). Intervjuaren kommer dock in i överlappning med ett medhåll följt av hävdande av förståelse. Liksom i föregående fall i detta avsnitt börjar detta hävdande med "det" (rad 00) och besvaras av barnet med en utveckling (rad 01)

Dessa två avsnitt visar ett mönster enligt vilket sammanhanget för intervjuarens hävdande av förståelse är relaterat till vilket "samspelsmässigt arbete" det utför. När hävdanden av förståelse kommer efter att barnen har bekräftat intervjuarnas formulerade förståelse så pekar de på intervjuarens intellektuella process och hanterar ett tidigare förståelserelaterat problem som kunskapsmässigt. I detta avsnitt pekar istället intervjuarens hävdande av

förståelse på barnens värderande ståndpunkt. Intervjuarna kan med hjälp av dem hantera att deras frågor eller brist på tidigare stöd kan upplevas som oempatiska. Medan hävdande av intellektuell förståelse markerar avslut och övergång till nästa fråga tycks hävdande av emotionell förståelse generera ytterligare specificeringar eller andra utvecklingar av barn såväl som intervjuare.

Diskussion och slutsatser

Tre huvudsakliga mönster karaktäriserar det samspelsmässiga arbete som intervjuare gör när de hävdar att de förstår barns upplevelser. För det första så kommer sådana hävdanden i sammanhang när det finns risk för att barn ska uppleva att intervjuare inte förstår dem. För det andra hävdar intervjuare förståelse av barnets intervjuupplevelse endast i ett fall, och det när barnet explicit beskriver, inte bara ger uttryck för, att intervjun är påfrestande. För det tredje skiljer sig både den sekventiella positionen och utformningen av talturerna mellan hävdanden som pekar på intellektuell och emotionell förståelse. Nedan diskuterar jag implikationerna av dessa resultat i förhållande till utformningen av iRiSk-intervjuerna.

Att hävdandena av förståelse kommer när det finns skäl att tro att intervjuaren inte förstått barnet pekar på en specifik användning av stödjande handlingar som inte berörts i tidigare forskning. Intervjuerna syftar till att generera information om barns upplevelser, inte till att intervjuare ska dela dem. Detta innebär att intervjuare måste balansera mellan att vara sanna mot intervjumanualen samtidigt som de visar att de förstår vad barn försöker förmedla. Möjligheten att bara gå till nästa fråga finns alltid men en upprepad brist på erkännande av det som barn berättar kan förklara svårigheterna att få detaljerad information om barns upplevelser av våld (Ahern and Lyon 2013; Hershkowitz et al. 2005; Lyon et al. 2012). Det är viktigt att komma ihåg att brist på erkännande av en upplevelse har konsekvenser för huruvida barnet känner att det är värt mödan att berätta. Hur viktigt det är för barnen att få historien rätt kan ses i hur de förutser problematiska tolkningar av sina svar, till exempel när det gäller att inte ingripa i våldssituationer. Många av frågorna i iRiSk-manualen är känsliga frågor, både för att de gäller emotionellt svåra upplevelser och för att de har moraliska implikationer. Stödjande handlar alltså inte bara om att hantera det svåra i att berätta om våldsupplevelser utan även det svåra i att besvara frågor som innehåller antaganden med som kan upplevas som kränkande. Det sätt på vilket dessa intervjuer skiljer sig från vardagliga samtal, till exempel att de berör tabun, är just poängen med dem, och det går inte att bygga bort frågor som kan upplevas problematiska. Det är dock viktigt att intervjuare är förberedda för att vissa frågor, till exempel om att berätta ännu mer efter en lång intervju, om barnets handlingar under våldssituationer eller neutrala frågor om pappans våld, kan ha mer eller mindre kränkande implikationer. Om denna beredskap finns, och intervjuare har strategier för att hantera följderna, så har intervjun förutsättningen att bli ett erkännande snarare än ifrågasättande av barns upplevelser.

Att intervjuare bara hävdade förståelse av barns intervjuupplevelser i ett fall tyder på att det är viktigt att uppmärksamma andra sätt på vilka intervjuare kan stödja barn när de ger uttryck för att intervjuupplevelsen är jobbig. Den lingvistiska forskaren Elizabeth Couper-Kuhlen har visat att personer ofta stödjer varandra med icke verbala resurser, genom tonläge och med volym, och därigenom visar att de så att säga har en ställföreträdande upplevelse. Detta sker dock endast när personer har samma tillgång till en upplevelse, inte när någon berättar om en tidigare, ovanlig upplevelse. I den föreliggande studien skulle man kunna tänka sig att barnens intervjuupplevelser är tillgängliga för intervjuaren. Detta skulle förklara varför intervjuare i nästan alla analyserade fall använder utdragna "Mm" eller suckar, på ett sätt som visar att de behandlar barnens berättelse som mer än bara information. Detta behöver studeras i en större omfattning men kanske är det så att intervjuupplevelser sällan verbaliseras och att det därför är mer användbart att använda icke-verbala resurser för att stödja barnens uttryck för att det är jobbigt att berätta.

Resultaten om skillnaden mellan hävdande av intellektuell och emotionell förståelse stödjer delvis nya rekommendationer om hur och var intervjuare bör hävda förståelse när de intervjuar barn som upplevt våld, men de pekar också på att dessa rekommendationer måste tillämpas med försiktighet. Å ena sidan ligger intervjuarnas hävdanden av intellektuell förståelse i linje med den typ av bemötande som förespråkas i det reviderade NICHD-protokollet: att spegla och sedan hävda förståelse (cf. Herkowitz et al. 2014: 340). Intervjuarens hävdande av emotionell förståelse av barnets intervjuupplevelser i Utdrag 1 är också i enlighet med rekommendationerna. Även om avsnitt 2, som utvecklar analysen av hävdande av emotionell förståelse, visar hur intervjuare använder denna praktik i förhållande till barnets tidigare upplevelser, vilket avråds ifrån, är det anmärkningsvärt att utformningen av dessa "emotionella hävdanden" gör samma typ av stödjande arbete i olika sammanhang.

Å andra sidan visar analysen att hävdanden av intellektuell förståelse kan användas på sätt som inte verkar stödjande och att råden om att undvika emotionellt stödjande av barns tidigare erfarenheter kan vara onödigt försiktiga. Medan intervjuaren i Utdrag 2 använder hävdande av intellektuell förståelse för att uppmärksamma att hen rättar sig efter barnets motstånd mot frågan, så använder intervjuaren i Utdrag 3 ett liknande hävdande på ett sätt som nedtonar barnets motstånd. Den avslutande funktionen hos dessa intellektuella hävdanden diskuteras inte av Herkowitz et al. (2014) och det är möjligt att det är viktigt med mjuka sätt att avsluta en problematisk sekvens. Men med tanke på svårigheten att få beskrivningar av barns upplevelser så kanske stödjande handlingar ska ges på sätt som uppmuntrar till snarare än avvisar utvecklingar. När hävdanden av emotionell förståelse ersätter eller föregår andra stödjande handlingar, såsom bedömningar, verkar de fylla en viktig funktion och dessutom generera ytterligare beskrivningar från barn. Dessa ytterligare beskrivningar bekräftar inte bara intervjuarens uppvisade förståelse utan bidrar med ny information. Även om detta mönster måste studeras i större skala pekar denna analys mot

att rekommendationer om när och hur intervjuare ska hävda förståelse behöver grundas i forskning om detaljerna i hur intervjudeltagare använder sådana praktiker.

Hävdanden av förståelse förekommer i denna studie endast tillsammans med uppvisande av förståelse i form av formuleringar eller bedömningar. Till skillnad från situationer då intervjuare endast svarar med bedömningar eller formuleringar så uttrycker hävdanden av förståelse explicit att intervjuaren har gjort ett tolkningsarbete. I förhållande till intervjuer om våldsupplevelser kan detta vara viktigt eftersom barnets upplevelser bemöts som möjliga att förstå utan att intervjuaren uttrycker att hen upplever samma sak. Samtal om våld är ett understuderat område men Beach och Dixon's (2001) har funnit en liknande kommunikativ praktik i intervjuer mellan sjukvårdspersonal och patienter. De fann att intervjuarna formulerade sin förståelse ("så jag förstår det som att...") i relation till patienternas beskrivningar av svåra upplevelser i situationer som genomsyrades av socialt stöd. Genom att explicit säga att de gjorde en tolkning kunde intervjuarna betona patienternas tolkningsföreträde. Man kan härmed säga att hävdande av förståelse kan fungera som ett sätt att hantera spänningen mellan stöd och respekt för barnets primära ägandeskap av sina upplevelser.

Slutsatser

- Stödjande kan behövas utifrån tidigare upplevelser, att intervjun är påfrestande (tids- och minnesmässigt) och att intervjufrågor kan upplevas ifrågasättande. Intervjuare behöver vara förberedda på dessa svårigheter och ha strategier, av vilka hävdande av förståelse kan vara en, för att stödja barn.
- Barn ger oftare uttryck för intervjuupplevelser icke-verbalt och i dessa fall tycks icke-verbala resurser utgöra lämpliga stödjande resurser.
- Hävdande av förståelse är inte nödvändigtvis stödjande och hävdande av emotionell förståelse av tidigare upplevelser leder i denna studie till utvecklade svar. På grund av det relativt lilla material som ingår i studien behöver detta mönster studeras i större skala. I stort sett verkar iRiSk-intervjuerna ge utrymme för stödjande praktiker, till exempel i form av hävdande av förståelse. I handledningen av intervjuare är det dock viktigt att intervjuare får reflektera över olika möjliga bemötanden av barns motstånd.

Referenser

- Ahern, E.C. & Lyon, T. (2013). Facilitating Maltreated children's use of emotional language. *Journal of Forensic Social Work*, 3: 176-203.
- Antaki C. et al. (2015). Dealing with the distress of people with intellectual disabilities reporting sexual assault and rape. *Discourse Studies*, 17: 415-432.
- Broberg, A., et al., Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn, 2015, Psykologiska Institutionen, Göteborgs Universitet: Göteborg.

Broberg, A., et al., *Utvidgad prövning av risk--/skyddsintervjuer för barn som utsatts för våld i sin familj*, 2016, Psykologiska institutionen, Göteborgs Universitet: Göteborg

Broberg, A.G., et al., *Stöd till barn som bevitnat våld mot mamma - Resultat från en nationell utvärdering*, 2011, Göteborgs Universitet: Göteborg.

Ceci, S.J. & Bruck, M. (1993). Suggestibility of the child witness: A historical review and synthesis. *Psychological Bulletin*, 113: 403-439.

Gee, S. & Pipe, M-E. (1995). Helping children to remember: The influence of object cues on children's accounts of a real event. *Developmental Psychology*, 31: 746-758.

Goodman, G.S. & Melinder, A. (2007). Child witness research and forensic interviews of young children: A review. *Legal and Criminological Psychology*, 12: 1-19.

Gudjonsson, G. et al. (2010) The ability of suspected victims of childhood sexual abuse (CSA) to give evidence. Findings from the Children's House in Iceland. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 21: 569-586
Keary, K. & Fitzpatrick, C. (1994). Children's disclosure of sexual abuse during formal investigation. *Child Abuse and Neglect*, 18: 543-548.

Hepburn, A. & Potter, J. (2007) Crying receipts: Time, empathy, and institutional practice. *Research on Language and Social Interaction*, 40: 89-116.

Hershkowitz, I., Horowitz, D., & Lamb, M. E. (2005). Trends in children's disclosure of abuse in Israel: A national study. *Child Abuse & Neglect*, 29, 1203-1214.

Herkowitz, I., Lamb, M.E. & Katz, C. (2014). Allegation rates in forensic child abuse investigations: Comparing the revised and standard NICHD protocols, *Psychology, Public Policy & Law*, 20(3): 336-344.

Iversen, C. (2012). Recordability: Resistance and collusion in psychometric interviews with children. *Discourse Studies*, 14: 691-709.

Iversen, C. (2014). "I don't know if I should believe him:" Knowledge and believability in interviews with children. *British Journal of Social Psychology*, 53: 367-386.

Lyon, T.D. et al. (2012). "How did you feel?": Increasing child sexual abuse witnesses' production of evaluative information. *Law and Human Behavior*, 36: 448-457.

Sacks, H (1992 [1964-1967]) *Lectures on Conversation*, vol 1 (ed. G. Jefferson). Oxford: Blackwell.

Schegloff, E.A. (1979). The relevance of repair for syntax-for-conversation. Givon, T (Ed) *Syntax and Semantics 12: Discourse and Syntax* (pp.261.288). New York: Academic Press.

Shlonsky, A. and D. Wagner, The next step: Integrating actuarial risk assessment and clinical judgment into an evidence-based practice framework in CPS case management. *Children and Youth Services Review*, 2005. 27(4): p. 409-427.

Socialstyrelsen, *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga – vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet*, 2014, Socialstyrelsen: Stockholm.

Stivers, T. (2012). Physician–child interaction: When children answer physicians’ questions in routine medical encounters. *Patient Education and Counseling*, 87: 3-9.

Stanley, N., *Children Experiencing Domestic Violence: A Research Review*. 2011, Dartington: Research in practice.

Vagni, M. et al. (2015). Immediate and delayed suggestibility among suspected child victims of sexual abuse. *Personality and Individual Differences*, 79: 129-33.

Riskbedömningsintervjuer med förövare av partnervåld och våld mot barn – en litteraturgenomgång

Ole Hultmann & Anders Broberg

1. Bakgrund

Internationella studier av anmälningar till socialtjänsten angående våld i familjen visar att över hälften av de ärenden som lämnas utan vidare åtgärd återanmäls inom 21 månader (Stanley, 2011) och barn utsätts för våld även när de är föremål för socialtjänstens insatser (Gilbert et al., 2009). Det finns inga motsvarande studier rörande svenska förhållanden. En svensk studie har visat att i över 30 % av de familjer som haft kontakt med Socialtjänstens Individ och Familjeomsorg (IFO) uppgav minst en av föräldrarna våldsutsatthet eller otrygghet i en nuvarande eller före detta kärleksrelation (Broberg et al., 2015). En annan studie inom IFO (Broberg et al., 2011) och en inom socialtjänstens familjerätt (Andersson, Andreasson, & Wahlsten, 2011) pekade på betydligt högre andel (60 %). Studier inom BUP i Sverige pekar på att andelen våldsutsatta föräldrar och/eller barn där är mellan 25 % och 50 % (Hedtjärn, Hultmann, & Broberg, 2009; Hultmann, 2015). I en studie av rättsliga tvister mellan föräldrar om vårdnad, boende och umgänge rapporterades att 52 % av tvisterna inbegrep våld eller övergrepp (Bergman & Rejmer, 2017). Det finns alltså anledning att anta att det i minst 30 % av nyanmälda ärenden inom IFO förekommit våld i familjen. Den information som inhämtas för att göra en riskbedömning i barnavårdsärenden görs oftast utan hjälp av någon strukturerad metod och informationen bygger sällan på uppgifter direkt från den förälder som anses ha förövat våldet. Beslut i barnavårdsutredningar behöver minska risken för barns framtida våldsutsatthet men också för att agera till barns skydd även när det inte är påkallat. Att intervjua en förälder som misstänks ha utsatt sitt barn och/eller barnets andre förälder för våld är ofta en svår uppgift. Strukturerade risk-bedömningsinstrument som bygger på information också från den föräldern som står för (det grövsta) våldet bör vara ett sätt att öka stringensen i dessa beslut, men sådana instrument finns idag inte tillgängliga, vare sig i Sverige eller internationellt.

2. Män som förövare – och kvinnor

Den feministiska forskningstraditionen utgår från att mäns våld mot kvinnor i parrelationer skiljer ut sig som ett särskilt fenomen jämfört med det våld kvinnor utövar mot män. Man utgår från att våld från män mot kvinnor huvudsakligen utövas asymmetriskt och att våldet ingår i ett mönster där mannen kontrollerar och utövar makt över kvinnan (Dobash & Dobash, 2004; Stark, 2007). Enligt denna tradition kan man inte enbart mäta våld på beteendenivå, utan man måste studera effekterna av våldet, hur det upplevs och vilken intention det finns med våldshandlingarna. En annan tradition, familjevåldsforskning, utgår från ett symmetriskt paradigm i vilket våld utövat av män och kvinnor studeras med samma måttstock (Straus, 2011). Några forskare föreslår att det finns olika typer av dynamik i våldsutövande och att våld med syfte att kontrollera och utöva makt är en bland flera typer av våld (Kelly & Johnson, 2008). De flesta riskbedömningar är konstruerade för att förutse risk för våld hos manliga förövare (ODARA, VRAG, DVSI, LSI-R, DA³) medan några få är utvecklade för både kvinnliga och manliga förövare (DOVE) (Nicholls, Pritchard, Reeves, & Hilterman, 2013). Några instrument inhämtar information enbart från förövaren (PCL-R, PAS), respektive offret (DVSR,

³ Se beskrivning av instrumenten nedan

DA), men bedömningen görs oftast med stöd av andra källor som kriminalregister, anstaltspersonal eller familjemedlemmar. Några instrument tar in information från förövare och offer (PAPS, SARA). Ytterligare några instrument anges inte varifrån informationen tas (DVSI, KSID).

3. Partnervåld och barnmisshandel i samma familj.

Både internationella (Appel & Holden, 1998; Edleson, 1999; Herrenkohl, Sousa, Tajima, Herrenkohl, & Moylan, 2008) och svenska studier (Annerbäck, Sahlqvist, Svedin, Wingren, & Gustafsson, 2012; Janson, Jernbro, & Långberg, 2011; Jernbro & Janson, 2017) visar att i familjer där det förekommer våld mellan vuxna (Intimate Partner Violence – IPV) är det vanligt att även barn utsätts för direkt våld. Det finns alltså goda skäl att en riskbedömning omfattar båda våldstyperna. Dessutom utsätts barnen som ser och hör våld mot sin förälder för en form av psykisk barnmisshandel. Barn kan vara ständigt rädda för en förälder som tidigare varit våldsam och har en auktoritär uppfostringstil. De kan utsättas för direkta hot om våld, kränkande tillmälen eller bli utskrattade/förlöjligade. De kan utsättas för kontroll genom att föräldrar är närvarande på sociala medier eller annan elektronisk övervakning. Barn, och i synnerhet de yngsta, är beroende av sina föräldrar och har därför ingen möjlighet att fly den våldsamma miljön.

Barns anknytning riskerar att påverkas negativt av våldet och familjesituationen både gentemot den våldsutövande och den våldsutsatta föräldern. Det finns en risk för utveckling av desorganiserad anknytning i värsta fall gentemot båda föräldrarna (Kobak & Madsen, 2008) och på längre sikt risk för psykiska problem av olika slag (Fearon, Bakermans-Kranenburg, Van Ijzendoorn, Lapsley, & Roisman, 2010; Groh, Roisman, van Ijzendoorn, Bakermans-Kranenburg, & Fearon, 2012). Barn förhåller sig ofta aktivt till våldet i familjen, genom att skydda en våldsutsatt förälder eller syskon (Överlien 2012), och kan genom detta beteende utsätta sig själv för fara.

Män som både utövar våld mot sin partner och mot sina barn har oftare problem med droger (Beeman, Hagemeister, & Edleson, 2001; Dixon, Hamilton-Giachritsis, Browne, & Ostapuk, 2007) och de har oftare dömts för misshandelsbrott utanför familjen (Dixon et al., 2007; Hartley, 2002; Slep & O’Leary, 2009) jämfört med män som endast utövar en form av våld i familjen. Psykiska problem är vanligare hos både mamman och pappan i familjer där båda våldsformerna förekommer (Dixon et al., 2007; Hartley, 2002; Slep & O’Leary, 2009; Tajima, 2004) liksom förekomst av barnmisshandel under föräldrarnas egen uppväxt (Lévesque, Clément, & Chamberland, 2007).

4. Risk- och hotbedömning

Till skillnad från fara, som är något okontrollerbart, bygger idén om risk på att man kan använda sig av kunskaper om det förgångna för att undvika oönskade situationer i framtiden (Luhmann, 1993). Med hjälp av kunskaper, t.ex. om våldssituationer och personer som har utövat våld, kan man uppskatta sannolikheten för att en person kommer att utföra oönskade

handlingar i framtiden (Northcott, 2008). Riskbedömningar görs inom olika områden som: hot mot offentliga personer, terrorism, skolskjutningar, arbetsrelaterat våld, och partnervåld (Geurtz, 2017). Genom att utföra en riskbedömning omvandlas en okontrollerbar farlig situation till en risksituation i vilken beslut om skydd kan fattas. För att genomföra en riskbedömning krävs insamling av information från olika källor. Man skiljer mellan begreppen riskbedömningar och riskhantering, där det senare inkluderar hur man intervenerar när en akut risk för våld har identifierats.

Riskdömningar kan göras *ostrukturerade*, dvs. utan stöd av fastlagda frågor eller strukturerat med stöd av intervjuer och frågeformulär med ett antal gemensamma frågor men med en hög grad av individuell anpassning till specifika beteenden eller omständigheter i ärendet (Northcott, 2008). Fördelen med ostrukturerade bedömningar är att handläggaren helt kan anpassa sina frågor till den specifika situationen, men risken är att handläggaren glömmer bort eller aktivt avstår från att ställa frågor som forskning har visat är betydelsefulla för riskbedömningen (Nicholls et al., 2013).

Inom barnskyddsområdet och bedömning av risk för partnervåld har bedömningar med stöd av *strukturerade instrument* på gruppnivå visat sig ha en något bättre träffsäkerhet när det gäller att förutse framtida våld, jämfört med bedömningar baserade på ostrukturerad informationsinsamling. Det gäller både statistisk grundade riskbedömningar och strukturerade kliniska bedömningar (Northcott, 2008). Riskbedömningarna är dock bara marginellt bättre än slumpen enligt de få studier som finns, och studierna har inte kunnat förorda något av instrumenten framför något annat (Nicholls et al., 2013).

Informationsinsamling som bygger enbart på förövarens uppgifter är problematiska eftersom män tenderar att underrapportera och underskatta ansvaret för det våld de utövat mot sin partner i förhållande till kvinnans beskrivning av våldet, medan kvinnor överrapporterar våld de utövat mot sin partner i förhållande till mannens beskrivning av våldet han utsatts för (Dobash & Dobash, 2004). Kvinnor kan också underrapportera våld på grund av en känslomässig relation till förövaren eller ett ekonomiskt beroende av honom (Nicholls et al., 2013). Offer kan överskatta risken för förnyat eller förgrovat våld, men även underskatta risken på grund av rädsla för förövaren, för att skydda förövaren eller för att undvika kontakt med rättssystemet (Northcott, 2008). En kombination av intervjuer både med den som utövat våld och med våldsoffret anses ge bättre underlag för en riskbedömning jämfört med om endast en av parterna intervjuas (Northcott, 2008).

För att öka tillförlitligheten i riskbedömningen bör strukturerade instrument kompletteras med annan information som: kulturella förutsättningar (hedersrelaterad våld), barnets sociala och psykiska funktionsnivå, resultatet av tidigare stödinsatser, föräldrarnas förmåga att samarbeta med varandra, viljan att samarbeta med handläggaren samt den våldsutsattas egen uppfattning om vilken grad av risk som föreligger (Nicholls et al., 2013).

De instrument som utvärderats har ofta inte använts enligt konstruktörens rekommendationer, vilket gör det svårt att utvärdera dem. I dagsläget saknas också en professionell standard för riskbedömningsinstrumenten när det gäller krav på bedömarens kvalifikationer, utbildning i genomförande av riskbedömningen och tolkningen av resultatet (Nicholls et al., 2013). Att jämföra olika instrument kan vara svårt eftersom de är utvecklade för olika typer av våld. En del instrument fokuserar på risken för nytt allvarligt, till och med dödligt våld (DA), andra är utvecklade främst för att predicera återfall i våld (ODARA, SARA) och ytterligare andra för att också predicera kriminella våldshandlingar utanför familjen (VRAG, PCL-R, LSI-R). Studier av hur intervjuer med förövare bör läggas upp är ett område som generellt är outforskat (Geurtz, 2017).

5. Riskbedömning av pappor som utövat våld mot sin maka och/eller mot sitt barn

I de fall en förövare av partnervåld är en pappa behövs en rad specifika omständigheter vägas in när en riskbedömning görs inom socialtjänsten. Bedömningen av risken för att barnet ska utsättas för våld görs oftast på grundval av samtal med mamman, mer sällan med barnet och ännu mer sällan med pappan (förövaren). Riskbedömningar inom socialtjänsten är primärt offer- snarare än förövarfokuserade.

I barnavårdsärenden skall handläggaren, ta ställning till om det finns risk för barnets utveckling ur olika aspekter (långsiktiga risker) och om man behöver göra en säkerhetsplanering om en våldssituation skulle uppstå (kortsiktig risk). I Sverige har också föräldrarna ofta gemensam vårdnad även om en av dem använt våld mot den andre föräldern och/eller barnet (Broberg et al., 2011), vilket betyder att också den förövande föräldern på något sätt måste involveras i planeringen för barnet. Socialtjänsten måste i synnerhet i dessa ärenden göra sin riskbedömning utifrån information från båda vårdnadshavarna.

Har det någon betydelse för riskbedömningen vilken typ av våld som utövats?

Partnervåld skiljer sig åt i typ och allvarlighetsgrad (Kelly & Johnson, 2008). Våld som utövas utifrån ett behov av att kontrollera och utöva makt utövas oftast av män (nära-relations-terrorist). Mera situationsbetingat våld kan ha sin drivkraft i respektive partners behov av att reglera närhet och distans i relationen (Bartholomew & Allison, 2006). Detta våld är oftare ömsesidigt och behöver inte vara lika destruktivt (Kelly & Johnson, 2008). Det finns andra undergrupper av våld som t.ex. självförsvarsvåld och våld som uppkommer i samband med separation (Kelly & Johnson, 2008). En förståelse för dynamiken i våldet är väsentlig för planering av skydd och stöd, och måste delvis bygga på information från den som har utövat (det grövsta) våldet.

Typologier av IPV fokuserar antingen på vilken våldstyp som utövas (Johnson, 2006) eller på förövartyp (Dixon & Browne, 2003). Dessutom finns en typologi utvecklad av Holtzworth-Munroe och Stewart som bygger på 1) allvarlighetsgraden och frekvensen av IPV 2) om våldet utövas också utanför parrelationen och 3) förövarens psykopatologi (Serie, Tilburg, Dam, &

Ruiter, 2017). I SARA (eller kortversionen B-SAFER) används dessa aspekter för att klassificera förövare som: 1) generellt våldsamma antisociala 2) emotionellt instabila 3) antisociala 4) enbart utövande av familjevåld. Personer i kategori 1) utövar det mest allvarliga våldet och 4) det lindrigaste.

Pappor som utövar våld mot barn och mamman

Caring Dads är ett föräldrastödsprogram för våldsutövande pappor som ger viktiga uppslag till vilka dimensioner av pappors våldsutövande som behöver vägas in i en riskbedömning (Scott & Crooks, 2004). Man betonar vikten av att fokusera på den vanligt förekommande bristande motivationen till att förändra sitt föräldraskap – detta måste adresseras först. Pappors våldsutövande har betydelse för mammors omsorgsförmåga. Därför måste pappors inställning till våldet mot mamman (och kvinnor generellt) tas upp. Pappors brist på barnperspektiv är viktigt, eftersom våldsutövande pappor ofta utgår från sina egna behov när de talar om vad barnet behöver (Scott & Crooks, 2004). Tilliten mellan barn och deras våldsutövande pappor har skadats och pappor måste återetablera en känslomässig trygghet hos sitt barn. Pappor söker oftast inte hjälp för att förbättra relationen till sitt barn frivilligt och har låg motivation till förändring av sitt föräldraskap. Pappor känner sig ofta orättvist behandlade och möter hjälpsystem med misstroende (Michael Ottow, personlig kommunikation). Egen utsatthet för misshandel i barndomen kan stå i vägen för motivation till förändring och pappor kan förneka att de har varit offer (Scott & Crooks, 2004).

Enligt programkonstruktörerna av Caring Dads är pappor rädda för att ge upp den makt som är förknippad med våldsutövande (Scott & Crooks, 2004). Ett sätt för pappor att stå ut med den psykiska smärtan från egen tidigare utsatthet är att projicera aggressivitet på sitt barn (Scott & Crooks, 2004) och då minskar motivationen att förändra sitt föräldraskap. Bedömningen av risk för fortsatt våld mot barn från en pappa kräver därför en bedömning av andra områden jämfört med de som täcks av riskbedömningar inom kriminalvård. De faktorer som måste bedömas är: 1) pappans känslor av att ha rätt att bete sig på ett visst sätt i relationer som karakteriseras av behov av kontroll respektive känslighet för att bli avvisad (lättkränt). I relation till barnet innebär det att pappan kontrollerar barnet, använder tvingande, hotande uppfostringsmetoder och kan "ge igen" när barnet inte fogar sig (Scott & Crooks, 2004). Ett annat viktigt drag är att pappans involvering i barnet bygger på pappans egna behov och inte på barnets behov av kärlek, respekt och autonomi. En riskbedömning som bortser från dessa underliggande faktorer och t.ex. lär ut uppfostringsstrategier riskerar att dessa kommer att användas till att förtrycka barn och partner än mera effektivt (Scott & Crooks, 2004). Interventionen måste fokusera på pappans värderingar i relation till både den andra föräldern och till barnet, inte primärt på färdighetsträning – föräldraträning. Några pappor passar dock inte in på denna beskrivning som t.ex. pappor med låg kognitiv förmåga, med allvarlig psykisk störning eller pappor som lever i social utsatthet/ i social misär. För dem behövs särskilda insatser.

Betydelsen av förövarens inställning till våldet

Förövare av våld kan förhålla sig olika till våldet de har utövat. Ett sätt att kategorisera dessa förhållningssätt är Jeff Hearn's kategorisering. Förövaren kan: a) förneka att det har hänt, b) erkänna att det har hänt, men bortförklarar att det handlar om våldshandlingar (kvasiförnekande), c) ta på sig ansvaret för det inträffade men inte skulden, eller tvärtom eller d) ta på sig både ansvar och skuld för det inträffade (Hearn, 1998). Sannolikt är förövarens förhållande till skuldfrågan en viktig faktor att väga in i riskbedömningen (se även Råkil, 2002). Dessutom är reparationen av relationen mellan förälder och barn beroende av att föräldern kan kommunicera att den ta på sig ansvaret för det inträffade och skulden för den skada de har åsamkat barnet och partnern. Ett sådant arbetssätt har prövats terapeutiskt med framgång gällande ungdomar med depression och suicidala ungdomar (Diamond, Diamond, & Levy, 2014) och bygger på Emotion Focused Therapy (Greenberg, 2011) och försoningsteori (McCullough, 2000). En central del i det terapeutiska arbetet är att föräldern kommunicerar känslor till sitt barn som är kopplade till våldet som utövades. Därmed skapas en möjlighet till försoning och en reparation av bruten anknytning.

Interaktionen vid intervjun

Pappor som använder våld mot mammor och barn kan ha en ambivalent inställning till det egna våldsutövandet. Våldsutövande ger fördelar men han inser också att det är ett problematiskt beteende förknippat med skuld- och skamkänslor (Lindén & Breife, 2012). Även partnerns reaktioner (smärta, motstånd, bestämmer sig för att anmäla eller lämna) och nätverkets reaktioner och samhällets reaktioner (åtal, rättegång, dom) kan ha betydelse för förändring av mannens beteende. I en riskbedömningsintervju kan dessa faktorer utgöra en motiverande faktor för pappan när det gäller att börja tala med handläggaren om sitt eget våldsbeteende. Motiverande intervju - MI (Treasure, 2004) kan vara ett sätt att få pappan att reflektera över sitt våldsbeteende, med fokus på hur hans barn har påverkats. Det är viktigt att få till stånd en samarbetsallians med pappan för att få honom att våga reflektera över sitt beteende. En utvecklad arbetsallians med pappan kan dessvärre också utgöra en risk för att handläggaren endast ser den missförstådda, övergivna pappan och att hans våldsbeteende minimeras (Costello, 2006).

I *Signs of Safety*, en deltagarstyrd riskbedömningsmodell (Stokholms stad, 2014), försöker man undvika paternalism, förmyndarmentalitet och svårbegripligt myndighetsspråk. Genom att göra riskbedömning gemensamt med den förövande föräldern, övrig familj och andra centrala personer hoppas man på större öppenhet och samarbetsvilja från familjens sida. I en översiktsartikel konstateras att vissa studier visar att bedömningarna kan förbättras genom att klienterna inkluderas (Bartelink, van Yperen, & ten Berge, 2015), men vi vet idag inte så mycket på vilket sätt och om Signs of Safety förbättrar riskbedömningen.

6. Instrument för riskbedömning vid partnervåld

Ett antal riskintervjuer med förövare avseende partnervåld och andra våldsbeteenden används idag inom polis, rättsväsen och psykiatri. Intervjuerna bygger på psykologiska och psykosociala faktorer (statiska och dynamiska) som erfarenhetsmässigt eller genom forskning visat sig vara förknippade med återfall i våldsbeteende. Statiska faktorer är t.ex. tidigare kriminellt beteende och demografiska faktorer som arbetslöshet, medan dynamiska faktorer är sådana som kan förändras över tid, t.ex. personens värderingar eller känslor (avfientlighet) (Northcott, 2008). Med stöd av strukturerad riskbedömning tas beslut t.ex. om frigång från anstalt, besöksförbud gentemot en partner, eller om att utarbeta säkerhetsplaner för offren. De flesta studier om risk för partnervåld har gjorts med personer intagna på anstalt eller med skyddstillsyn inom kriminalvården och endast i mindre grad på män som utövat våld mot sin partner och själv sökt kontakt med samhällets stödinsatser, t ex. gruppverksamhet för män som använt våld i nära relationer (Nicholls et al., 2013).

Metoder som används internationellt

Några instrument är konstruerade för att förutsäga användningen av våld både i och utanför familjen. Exempel på sådana instrument är Violence Risk Appraisal Guide (VRAG) som omfattar 12 frågor om beteende under barndomen, familjeproblem, tidigare kriminalitet och aktuella psykiska problem (Nicholls et al., 2013). Förövaren intervjuas och man kompletterar med demografisk information och våldshistorik. The Psychopathy Checklist – Revised (PCL-R) är ett självskattningsformulär med 20 frågor som ställs till förövaren. Tolkning av resultatet kräver kunskaper i statistik, psyometri och psykopatologi. Svaren kompletteras med information från journaler, polisrapporter mm. och avser att bedöma psykopatisk personlighet hos förövaren. Ett tredje exempel är Level of Service Inventory-Revised (LSI-R) som har utvecklats för att ta beslut om frigivning inom kriminalvården och är avsedd att bedöma risk för återfall i kriminalitet. Instrumentet innehåller 54 frågor som inhämtas från kriminalvård och annan typ av skriftligt material om förövarens utbildning, familjeförhållande, boende, personliga problem etc. Dessa instrument är *statistiskt grundade riskbedömningar* (actuarial assessments) som bygger på empiriska studier av specifika riskfaktorer (Northcott, 2008) ofta med ett gränsvärde som avgör om en person anses tillhöra en riskkategori eller inte.

Ett exempel på statistiskt grundade riskbedömningar som är utvecklade för att specifikt adressera partnervåld är the Ontario Domestic Assault Risk Assessment (ODARA). Instrumentet är avsett att användas av polis vid ingripanden vid partnervåld för att besluta om gripande/häktning eller väckande av åtal. Information tas in huvudsakligen från registerdata och i mindre grad från offret och förövaren och predicerar om och när i tiden återfall kan förekomma samt allvarlighetsgraden. Frågorna handlar om huruvida förövaren tidigare utövat partnervåld eller annat våld, varit straffad, brutit mot regler i villkorlig frigivning, hotat att döda sin partner, inlåsning av partner, partnern har barn som inte är hans, våld mot gravid partner, alkohol och droger, rädsla hos partnern för förövaren och brister i

möjligheter för att skaffa sig skydd (har inte mobiltelefon, bor isolerat). Instrumentet består av 13 frågor som viktas och resultatet visar hur stor andel med samma riskprofil som återfaller i våldsamt beteende (Hilton, Harris, & Rice, 2010).

The Domestic Violence Risk Appraisal Guide (DVRAG) är ett instrument som kombinerar information från ODARA och PCL-R för att predicera återfall i IPV. DVRAG förutsätter tillgång till bakgrundsinformation om förövaren t.ex. tidigare fängelsestraff, brott mot besöksförbud etc. och används inom kriminalvården (Nicholls et al., 2013).

Ett instrument för att rutinmässigt fråga om våld – Domestic Violence Screening Instrument; (DVS) är utvecklat för användning vid bedömning om frigång/övervakning inom kriminalvården. Det innehåller 12 frågor om kriminell historia, tidigare våld mot partner, kontaktförbud och frågor om statiska och dynamiska riskfaktorer. Höga poäng indikerar behov av en mera omfattande riskbedömning. (Nicholls et al., 2013).

Propensity for abusiveness scale (PAS) skiljer sig från ovanstående instrument genom att förövaren själv besvarar frågor som handlar om faktorer indirekt kopplade till partnervåld: personlighetsdrag, ilska, traumasymtom, anknytning, och egna minnen beträffande uppfostran (Dutton, 1995). PAS har testats i tre studier med goda resultat avseende intern konsistens, kriterievaliditet (korrelerar med partners rapportering om förekomst av psykiskt våld), test-retest reliabilitet men instrumentets prediktiva validitet har inte studerats (Nicholls et al., 2013).

I majoriteten av alla poliskårer i Storbritannien används ett instrument som förlitar sig helt på offrets beskrivning av våldet (Domestic Abuse risk Assessment tool, DASH). DASH tillhör kategorin *strukturerade kliniska bedömningar* som är framtagna på grundval av teori och empiriska studier mera generellt inom våldsområdet (Northcott, 2008). En sammanvägd bedömning av risk görs av den professionella och viktning av riskfaktorer från strukturerade frågor väger inte så tungt. En ny studie visade att det endast var två av totalt 21 specificerade riskfaktorer i DASH som var associerade till återfall i våldshandlingar, och det var tidigare kriminella handlingar hos förövaren och om separation förekommit nyligen (Almond, McManus, Brian, & Merrington, 2017).

Metoder som används i Sverige

Exempel på strukturerade bedömningar som används i Sverige är the Spousal Assault Risk Assessment Guide (SARA), som används inom kriminalvården och socialtjänsten i Sverige (Kropp, Hart, Webster, & Eaves, 1999). SARA är en strukturerad riskbedömning utvecklat för att predicera partnervåld och information samlas in från den våldsutsatta, förövaren och från polisrapporter. Frågorna handlar om 1) våldet och förövarens attityd till våldet 2) förövarens psykosociala situation och 3) sårbarhetsfaktorer hos offret. Utifrån svaren gör handläggaren en strukturerad sammanställning av fallet inkluderande: 1) en beskrivning av fallet och dess

kontext 2) riskfaktorer (motivatorer, avhämmare och destabilisatorer) 3) riskscenarier 4) riskhantering och 5) slutsatser. En endagsutbildning krävs för att få tillgång till och rätt att använda materialet. SARA innehåller inga poäng, skalor eller numeriska brytpunkter.

Danger Assessment (DA) (Campbell, 2007) utvecklades för att inom akutvård kunna predicera dödligt våld mot kvinnor och används nu för att predicera återfall i grovt våld mot en partner. DA består av två delar: Del 1 är en kalender där kvinnan anger frekvens och allvarlighetsgrad av det våld som förekommit i relationen. Del 2, som på svenska kallas FREDA farlighetsbedömning (Stranz, Vogel, & Wiklund, 2012) prövas inom socialtjänstens IFO på initiativ av Socialstyrelsen. Det består av 20 frågor om kända riskfaktorer och tar 5-10 min att fylla i. Svaren viktas och på en numerisk skala anges risken risk, varierad, ökad farlighet, allvarlig fara, och mycket allvarlig fara. Att svara på frågorna tar 10-15 minuter och poängberäkningen ca lika lång tid.

Befintliga bedömningsinstrument fokuserar primärt på riskfaktorer och i mindre grad på skyddsfaktorer. SARA och DA har över huvud taget inte med skyddsfaktorer. Andra strukturerade metoder finns som angränsar till fokus för denna litteraturgenomgång⁴.

Validitet.

Det vanligaste sättet att räkna ut prediktiv validitet är med Receiver Operator Characteristics (ROC) och Area Under the Curve (AUC) som anger hur precist instrumentet kan förutse framtida våld i förhållande till falskt positiva och de falskt negativa. AUC = .75 betyder t.ex. att man predicerar korrekt i 75 % av fallen och ett AUC värde på .50 betyder att instrumentet inte predicerar bättre än slumpen. AUC från 0.60 till 0.69 anses vara en marginell effekt jämfört med slumpen 0.70 to 0.79 en måttlig effekt och en AUC på 0.80 eller över anses vara en stor effekt. Instrument som predicerar dödligt våld har inte nått upp till stor effekt och generellt har de instrument som prövats avseende prediktiv validitet från marginell till måttlig effekt.

Sammanfattningsvis finns det mer än 10 riskbedömningsinstrument i bruk avseende IPV internationellt och dessa har olika användningsområden. De instrument som utvecklats specifikt för att predicera partnervåld (DVRAG, DA, SARA), har i några få studier visat sig öka precisionen i bedömningarna, men endast marginellt. Det saknas prospektiva longitudinella studier, studier som preciserar utfall (dödligt våld, återfall, allvarligt våld) och studier där det tydligt framgår om instrumentet har använts enligt konstruktörernas intentioner. Några instrument som hör till kategorin *strukturerad bedömning* har översatts och används i Sverige inom kriminalvård och socialtjänst (DA, SARA, SAVRY, PATRIARK) och SARA har visat sig ha

⁴ Structured Assessment of Violence Risk in Youth (SAVRY) (Borum, Bartel, & Forth, 2005), risk för våld/annan allvarlig kriminalitet hos unga med känt antisocialt beteende, PATRIARK, en strukturerad riskbedömning avsedd för personer som utsatts för/anmält hedersrelaterat våld, ESTER, beteendeproblem hos barn och ungdomar (Andershed & Andershed, 2010).

måttlig prediktiv validitet avseende återfall i partnervåld (Belfrage et al., 2012; Kropp & Gibas, 2010).

7. Riskbedömning vid utövande av barnmisshandel

Riskbedömningar inom barnskyddsområdet fokuserar på två centrala områden: *risk för framtida våld och övergrepp* samt *barnets och familjens funktionsnivå* (Shlonsky & Wagner, 2005). Studierna brukar delas in i kategorierna 1) *Structured Decision Making – SDM* (Hart, 1998) som inkluderar statistiskt grundade instrument i kombination med andra kontextuella faktorer i ärendet 2) *Shared Decision Making* som fokuserar på att inkludera familjen i en dialog som syftar till att familj och handläggare delar ansvaret för beslut som tas 3) *Family Group Decision Making*, som närmast kan beskrivas som empowerment – att stödja familjer i att fatta egna beslut i risksituationer. Det finns bara ett fåtal internationella studier av de strukturerade instrumentens förmåga att predicera framtida barnmisshandel.

Metoder som används internationellt

Den senast hittade litteraturgenomgången av statistiskt grundade instrument (Bartelink et al., 2015) omfattar 17 publicerade studier (12 originalstudier och 5 litteraturgenomgångar) som 1) var teoretiskt grundade, 2) använde psykometriska instrument och 3) där hela bedömnings- och beslutsprocessen utvärderades empiriskt.

California Family Risk Assessment (CFRA) har 20 ärendespecifika items om attituder (attribute) som predicerar framtida övergrepp (fysiskt, sexuellt) och omsorgsbrist. Föräldrar som utövat barnmisshandel svarar på frågorna. Risk kategoriseras som låg, medel, hög eller mycket hög. En prospektiv studie har visat att detta statistiskt grundade instrument har något bättre (imperfect but better-than-chance) förmåga att predicera framtida barnmisshandel jämfört med ordinarie kliniska bedömningar i socialtjänsten och att det är särskilt användbart som en del av den initiala bedömningen (Bartelink et al., 2015). Instrumentet ingår i en modell som omfattar hela beslutsprocessen (structured decision-making) och denna modell har också visat goda psykometriska egenskaper i studier.

En serie av studier i barnavårdsärenden visade inte stöd för de statistiskt grundade instrumenten jämfört med beslut utan stöd av sådana instrument (Baumann, Law, Sheets, Reid, & Graham, 2005). Utfallsmåttet var om barnavårdsutredningen sedermera kunde belägga att barnmisshandel förekommit. Intressant var dock att användande av statistiskt grundade instrument, utan användande av scoringsmall, (sexuella övergrepp och omsorgsbrist – failure to supervise) påverkade handläggarna till mera korrekta prediktioner. Bolton och Lennings (2010) jämförde statistiskt grundade instrument som antingen fokuserade på statiska faktorer (The Family Risk of Abuse and Neglect – FRAAN), dynamiska faktorer (The Family Strengths and Needs Assessment – FSNA) eller en kombination. Studien byggde på vignetter från rättsfall och bedömningarna utfördes av psykologer. FRAAN består av 11 frågor om övergrepp och 11 frågor om omsorgsbrist och varje item graderas på en

riskskala från *låg* till *mycket hög*. FSNA innehåller frågor som fångar upp styrkor i familjen respektive indikationer på starkt behov av stöd. Studien visade att psykologerna föredrog en kombination av de två instrumenten, och var minst attraherade av det statistiskt grundade instrumentet.

Ett konsensusbaserat instrument (SDM) från Nederländerna (LIRIK – finns enbart på nederländska) jämfördes för interbedömarreliabilitet och prediktiv validitet med ostrukturerade bedömningar (Bartelink, de Kwaadsteniet, ten Berge, & Witteman, 2017). LIRIK omfattar bedömning av föräldra-barn samspel, tecken hos barn, risk- och skyddsfaktorer hos föräldrar, barnet familjen och den sociala miljön. Den prediktiva validiteten avseende återkommande barnmisshandel var i båda metoderna svag till måttlig och interbedömarreliabiliteten svag till måttlig. Forskarna såg brister i hur man har rekommenderat handläggarna att sammanställa informationen och problem med en entydig definition av begreppen övergrepp och risk. Användning av instrumentet bör åtföljas av en varning om att resultat av LIRIK inte kan betraktas som en objektiv bedömning, att bedömningen bör göras i en kontext och att familjer bör inkluderas i bedömningen av risk.

Safeguarding Children Assessment and Analysis Framework (SAAF) (Dixon, Perkins, Hamilton-Giachritsis, & Craig, 2017) är ett strukturerat beslutsstöd, men utan specifika hel- eller halvstrukturerade instrument. Beslutsstödet bygger på en triangel; barns behov, föräldrars förmåga och familj och miljö. Man samlar in information om faktorer som kan påverka barnets hälsa och utveckling. Man analyserar risk och skyddsfaktorer, utlösande och vidmakthållande faktorer, cirkulära och linjära processer. Faktorer och processer som antas samvariera med potentiell skada för barnet sammanställs och värderas (Dixon et al., 2017). SAAF har i en utvärdering fått goda betyg för att omfatta många viktiga områden, med tydliga instruktioner till handläggarna om vad man skall bedöma och hur man skall tolka den insamlade informationen (Dixon et al., 2017). SAAF utvärderas för närvarande i en randomiserad kontrollerad studie (RCT) och i en implementeringsstudie. Instrumentet är kompatibelt med *The Assessment Framework* (Dixon et al., 2017) vilket i sin tur har implementerats i flertalet svenska kommuner i form av den svenska versionen *Barns behov i centrum* (BBIC).

Metoder som används eller prövas i Sverige

Interventionsmetoden Signs of Safety, som utvecklats i Australien (Weld & Greening, 2005) och har översatts till svenska (Stokholms stad, 2014), används i många svenska kommuner. Den innehåller element av riskbedömning med möjlighet att ställa frågor till barn. Man fokuserar på hur föräldrarna kan agera så att barnet ska känna sig tryggt och säkert – ett lösningsfokuserat tänkande. I metoden finns inga specifika frågor till förövaren om dynamiska eller statiska faktorer för att bedöma risk.

Detection of Overall Risk Screen (DOORS) är ett instrument för multipla risksituationer avseende både vuxna och barn avseende psykiskt välmående, fysiskt och psykiskt våld,

konflikter, kommunikation, föräldrastress och annan typ av stress (McIntosh, Wells, & Lee, 2016). Instrumentet består av ett självsvarsformulär (DOOR 1) som täcker 10 riskområden samt fördjupande frågor som ställs av handläggaren som stöd för att effektivt lyssna, ta beslut, planera för handling, hantering av risk och remittering (DOOR 2). Tredje steget (DOOR 3) ger stöd i att förstå etiologin i våldet och för en detaljerad sammanställning av de 10 riskområden i DOOR 1. Instrumentets användbarhet prövas för närvarande inom socialtjänsten i Sverige inom ramen för ett utvecklingsprojekt om Samverkansteam för separerade föräldrar lett av Allmänna Barnhuset (Eriksson, Bruno & Klingstedt 2018).

Sammanfattningsvis om riskbedömningsinstrument avseende barnmisshandel.

Det har gjorts få studier av riskbedömningsinstrument avseende barnmisshandel. Vissa studier har visat stöd för strukturerade riskbedömningar (CFRA, SAAF) medan andra inte tyder på att bedömningarna har några fördelar (LIRIK). Några statistiskt grundade instrument (FRAAN, CFRA) har visat fördelar i ett par studier medan andra inte har kunnat påvisa detta (Baumann et al., 2005). Att använda en kombination av strukturerade bedömningar där familjen tas med i riskbedömningen (shared decision-making) föredras ibland av handläggare. Några instrument används i Sverige (Signs of Safety, DOORS), men de har inte testats vetenskapligt i denna kontext.

8. Existerande instrument saknar barnperspektiv

Existerande riskbedömningsinstrument fokuserar i första hand på risk för upprepat fysiskt våld eller våldets farlighet. Vi i forskarteamet som utvecklar iRiSk-instrumenten vill lyfta fram ytterligare perspektiv på risk som inte i tillräcklig grad uppmärksammas i existerande riskbedömningsinstrument och -metoder, men som vi bedömer vara oundgängliga för att ur ett barnperspektiv fånga väsentliga riskfaktorer (Eriksson 2018).

1. Barnets upplevelse av trygghet respektive rädsla i relation till den våldsutövande föräldern. Detta är av stor vikt för barnets psykiska välmående och eventuella rehabilitering från psykisk ohälsa. Existerande riskbedömningsinstrument tenderar att ha barn i fokus för bedömningen (behovsorienterat perspektiv på barn) men inte se barnet som en aktör som kan ha synpunkter på sin egen situation (aktörsorienterat perspektiv på barn). Det kan t.ex. vara fallet om det fysiska våldet inte är omfattande för närvarande eller om det ligger längre tillbaka i tiden och inte utgör ett akut hot. Tidigare upplevelser kan trots allt innebära att barnet, även i avsaknad av ett akut hot, upplever stark rädsla och obehag tillsammans med denne förälder.

2. Barnets agerande och hantering av våldet. Barn agerar för att skydda sig själv, syskon och föräldrar och kan därmed utsätta sig själv för fara. Det blir därför viktigt att undersöka barnets strategier och agerande i situationer med våld, både med tanke på bedömningen av risk och

skyddsbehov, och med tanke på eventuella behov av stöd och hjälpinsatser där barnet får lära sig mindre riskfyllda sätt att agera.

3. Bedömning av långsiktiga risker och barnets behov när det gäller återhämtningsprocessen. Risken för att barnet utvecklar psykiska symtom efter våldsutsatthet är stor. Det finns risk för att utveckla posttraumatiskt stressyndrom men även en rad andra tillstånd av inåtvända och utagerande symtom. Relationsproblem i familjen kan utvecklas. Psykologisk/psykiatrisk behandling av barn förutsätter att barnet inte utsätts för fara eller upplever otrygghet gentemot en förälder som deltar i behandlingen. En riskbedömning måste omfatta en bedömning av barnets psykiska status och relationen till våldsutövande respektive våldsutsatt förälder.

9. Sammanfattning

Partnervåld. Det finns mer än 10 statistiskt grundade riskbedömningsinstrument avseende generellt våldsutövande och partnervåld som visat något bättre prediktionsvärde jämfört med ostrukturerade bedömningar. De flesta riskbedömningsinstrumenten avseende partnervåld är avsedda för manliga förövare. Inget instrument har visats sig bättre jämfört med något annat. Riskbedömningar som utgår från förövarens position som pappa har inte hittats i litteraturgenomgången. Information inhämtas sällan direkt från förövaren, utan andra källor används (offret, kriminalregister).

Instrumenten fokuserar på *olika utfall*

- återfall i partnervåld (recidivism)
- dödligt våld
- risk i korttidsperspektiv respektive långtidsperspektiv
- hur man kan hantera risk

De *riskfaktorer* som instrumenten fokuserar på är;

- tidigare förekomst av partnervåld eller andra våldsbrott
- allvaret i våldet (dödshot, inlåsning, tillgång till vapen)
- alkohol eller drogberoende
- relationen till partnern (gravid, nyligen separerat)
- karakteristika hos offret (bristande möjlighet att skydda sig, rädsla för förövaren),
- förövarens sociala situation
- specifika personlighetsdrag och psykiska problem (egen traumatisering)
- förövarens attityd till våld

Det strukturerade bedömningsstödet SARA och det statistiskt grundade instrumentet DA (sv. FREDAs farlighetsbedömning) används i Sverige. SARA har visat måttlig prediktiv validitet avseende återfall i partnervåld och innehåller anvisningar om riskhantering. DA har

utvärderats i internationellt avseende dödligt våld. Inget strukturerat instrument för bedömning av partnervåld har utvecklats utifrån ett barnperspektiv.

Barnmisshandel. Få studier som har gjorts på riskbedömningar inom barnavårdsärenden. Studierna visar varierande resultat. Några studier visar att statistiskt funderade riskbedömningar och strukturerade bedömningar har fördelar, medan andra studier inte har kunnat påvisa detta. De statistiskt grundade instrumenten fokuserar på misshandel och omsorgsbrist. Inget av dessa instrument har testats vetenskapligt i Sverige, men några instrument används (BBIC, Signs of Safety, DOORS).

De *risk-/skyddsfaktorer* som instrumenten fokuserar på är;

- föräldra-barn samspel
- barnets mående och beteende
- föräldrakompetens
- missbruk
- familjens fungerande
- den sociala miljön
- våldets karaktär (typ, allvarlighetsgrad, varaktighet, frekvens)
- föräldrars egen utsatthet för barnmisshandel

En strukturerad intervju kan hjälpa handläggaren att rikta uppmärksamheten mot riskfaktorer som tidigare har förbisetts. Direkta frågor om våldsamt beteende kan vara svåra att ställa i en ostrukturerad intervju och då hjälper strukturen till att viktiga frågor ställs.

En intervju i ett barnavårdsärende måste innehålla frågor om riskfaktorer (dynamiska och statiska) och frågor om riskhantering. Då socialtjänsten i de flesta fall skall erbjuda stöd till barnet att växa upp med sina föräldrar, måste riskhantering handla om huruvida förövarens relation till den andra föräldern och barnet kan förbättras eller ej. Förekomst av barnmisshandel är vanligt i familjer där partnervåld förekommer, varför bedömning av partnervåld och barnmisshandel oftast måste ingå i en och samma bedömning. Det finns flera specifika aspekter att väga in i en sådan bedömning, t ex. om förövaren kan ta på sig skulden för det våld han har utövat och vilka långsiktiga riskfaktorer som kan finnas för barnet, som inte berörs i de existerande instrumenten avseende partnervåld. Pappor som anklagas för att ha utövat våld mot barnet och/eller mamman har ofta låg motivation till att lämna information och samarbeta med handläggaren. En viktig förutsättning för att information kan inhämtas från pappan är att pappan känner att hans röst och åsikter har betydelse. Dialog och förtroendeskapande samtal måste balanseras mot syftet att få pappan att lämna relevant information om sin inställning till dokumenterade eller påstådda våldshändelser, samt om sin inställning till olika relationsvariabler. Bedömning av risk måste innehålla frågor som fångar upp den våldsutövande förälderns syn på hur våldet har påverkat relationen till barnet och barnets mamma. Handläggaren behöver ha bra kunskaper om samtalsmetodik, kunskap om

barns utveckling och om våldets dynamik. Ambitionsnivån, avseende krav på insikt hos förövaren om den skada som kan ha gjorts mot barnet, bör vara låg vid intervjun. Erkännande av skuld och ansvar samt reparation av relationen till barn i bästa fall kan vara ett resultat av ett terapeutiskt arbete. En strukturerad intervju kan vara första steget till att en pappa tar emot erbjudande om att förändra sitt våldsbeteende.

En riskbedömning blir troligen mera tillförlitlig om även förövaren intervjuas i en barnavårdsutredning. Om pappor ignoreras i utredningarna, riskerar man att mammorna belastas för att inte kunna skydda sina barn från pappor som utövar våld (Turney, Platt, & Selwyn, 2011).

Slutsatser

1. Statistiskt grundade riskbedömningsinstrument och strukturerade bedömningar (konsensusbaserade) för bedömning av partnervåld visar i några studier fördelar jämfört med ostrukturerade bedömningar.
2. Riskbedömningsinstrument som fokuserar på pappor som utövar partnervåld har inte hittats.
3. Statistiskt grundade riskbedömningsinstrument och strukturerade bedömningar används inte i barnavårdsärenden i Sverige.
4. Inga specifika intervjuguider som är utvecklade för en pappa som utövar både partnervåld och barnmisshandel har hittats i litteraturgenomgången.
5. En strukturerad intervju med en misstänkt förövare av partnervåld/barnmisshandel kan troligen utgöra ett viktigt komplement i riskbedömning och beslut om riskhantering (stöd och behandling) i barnavårdsärenden.

Referenser

- Agar, S. E. (årstal okänd). *Manual for the Child Abuse Risk Evaluation (CARE). Professional Guidelines for Assessing Risk of Physical Child Abuse and Neglect*. Retrieved from Simon Fraser University:
- Almond, L., McManus, M., Brian, D., & Merrington, D. P. (2017). Exploration of the risk factors contained within the UK's existing domestic abuse risk assessment tool (DASH): do these risk factors have individual predictive validity regarding recidivism? *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 9(1), 58-68. doi:[doi:10.1108/JACPR-01-2016-0211](https://doi.org/10.1108/JACPR-01-2016-0211)
- Andershed, H., & Andershed, A.-K. (2010). Risk-need assessment for youth with or at risk for conduct problems: introducing the assessment system ESTER. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5(Supplement C), 377-383. doi:<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.108>
- Andersson, A., Andreasson, O., & Wahlsten, B. (2011). "Jag kunde berätta om allt det svåra". *En undersökning av våld och samarbetssamtal på Familjerättsbyrå i Göteborg*. Retrieved from Göteborg:
- Annerbäck, E. M., Sahlqvist, L., Svedin, C. G., Wingren, G., & Gustafsson, P. A. (2012). Child physical abuse and concurrence of other types of child abuse in Sweden —Associations with health and risk behaviors. *Child Abuse and Neglect*, 36(7–8), 585-595. doi:[doi:10.1016/j.chiabu.2012.05.006](https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2012.05.006)
- Appel, A., & Holden, G. (1998). The co-occurrence of spouse and physical child abuse: A review and appraisal. *Journal of Family Psychology*, 12(4), 578-599. doi:[doi:10.1037/0893-3200.12.4.578](https://doi.org/10.1037/0893-3200.12.4.578)
- Bartelink, C., de Kwaadsteniet, L., ten Berge, I. J., & Witteman, C. L. M. (2017). Is It Safe? Reliability and Validity of Structured Versus Unstructured Child Safety Judgments. *Child & Youth Care Forum*, 46(5), 745-768. doi:[doi:10.1007/s10566-017-9405-2](https://doi.org/10.1007/s10566-017-9405-2)
- Bartelink, C., van Yperen, T. A., & ten Berge, I. J. (2015). Deciding on child maltreatment: A literature review on methods that improve decision-making. *Child Abuse and Neglect*, 49, 142-153. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.07.002>
- Bartholomew, K., & Allison, C. J. (2006). An attachment perspective on abusive dynamics in intimate relationships. In M. Mikulincer & G. S. Goodman (Eds.), *Dynamics of romantic love* (pp. 102-127). New York: The Guilford Press.
- Baumann, D. J., Law, J. R., Sheets, J., Reid, G., & Graham, J. C. (2005). Evaluating the effectiveness of actuarial risk assessment models. *Children and Youth Services Review*, 27(5), 465-490. doi:<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2004.09.004>
- Beeman, S. K., Hagemeister, A. K., & Edleson, J. L. (2001). Case assessment and service receipt in families experiencing both child maltreatment and woman battering. *Journal of Interpersonal Violence*, 16(5), 437-458. doi:[doi:10.1177/088626001016005004](https://doi.org/10.1177/088626001016005004)
- Belfrage, H., Strand, S., Storey, J. E., Gibas, A. L., Kropp, P. R., & Hart, S. D. (2012). Assessment and management of risk for intimate partner violence by police officers using the Spousal Assault Risk Assessment Guide. *Law and Human Behavior*, 36(1), 60-67. doi:<http://dx.doi.org/10.1037/h0093948>
- Bergman, A.-S., & Rejmer, A. (2017). Parents in child custody disputes: Why are they disputing? *Journal of Child Custody*, 14(2-3), 134-150. doi:[doi:10.1080/15379418.2017.1365320](https://doi.org/10.1080/15379418.2017.1365320)
- Bolton, A., & Lennings, C. (2010). Clinical opinions of structured risk assessments for forensic child protection: The development of a clinically relevant device. *Children and Youth Services Review*, 32(10), 1300-1310. doi:<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.04.022>

- Borum, R., Bartel, P. A., & Forth, A. E. (2005). *Structured Assessment of Violence Risk in Youth. Mental health screening and assessment in juvenile justice*. New York: Guilford Press.
- Broberg, A., Almqvist, K., Appell, P., Axberg, U., Cater, Å., Draxler, H., . . . Röbbäck, K. S. (2015). *Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Broberg, A., Almqvist, K., Axberg, U., Grip, K., Almqvist, L., Sharifi, U., . . . Iversen, C. (2011). *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma. Resultat från en nationell utvärdering*. Retrieved from Göteborg: http://psy.gu.se/digitalAssets/1339/1339599_st--d-till-barn-som-bevittnat-v--ld.pdf
- Campbell, J. (2007). *Assessing dangerousness. Violence by batterers and child abusers*. New York, NY: Springer Pub.
- Costello, S. (2006). Invitations to collusion: A case for greater scrutiny of men's behaviour change programs. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 27(1), 38-47. doi:10.1002/j.1467-8438.2006.tb00691.x
- Diamond, G., Diamond, G. M., & Levy, S. A. (2014). *Attachment-Based Family Therapy for Depressed Adolescents*. Washington DC: American Psychological Association.
- Dixon, L., & Browne, K. (2003). The heterogeneity of spouse abuse: a review. *Aggression and Violent Behavior*, 8(1), 107-130. doi:[https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(02\)00104-0](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(02)00104-0)
- Dixon, L., Hamilton-Giachritsis, C., Browne, K., & Ostapuik, E. (2007). The co-occurrence of child and intimate partner maltreatment in the family: Characteristics of the violent perpetrators. *Journal of Family Violence*, 22(8), 675-689. doi:10.1007/s10896-007-9115-x
- Dixon, L., Perkins, D. F., Hamilton-Giachritsis, C., & Craig, L. A. (2017). *The Wiley Handbook of What Works in Child Maltreatment*: John Wiley & Sons Inc.
- Dobash, R. P., & Dobash, R. E. (2004). Women's Violence to Men in Intimate Relationships. *British Journal of Criminology*, 44(3), 324-349. doi:10.1093/bjc/azh026
- Dutton, D. G. (1995). A scale for measuring propensity for abusiveness. *Journal of Family Violence*, 10(2), 203-221. doi:10.1007/bf02110600
- Edleson, J. L. (1999). The overlap between child maltreatment and woman battering. *Violence Against Women*, 5(2), 134-154.
- Eriksson, M. (2018). Barn som upplever våld i parrelationer: Barns röster, barns aktörskap och utveckling av kunskap om utsatta barn, i T. Johansson & E. Sorbring (red) *Barn- och ungdomsvetenskap – Grundläggande perspektiv*. Malmö: Liber
- Eriksson, M., Bruno, L., & Klingstedt, M-L. (2018, kommande). *Samverksansteam: Utvärdering med fokus på barns och föräldrars situation och upplevelser*. Västerås: Akademin för hälsa, vård och välfärd, Mälardalens högskola.
- Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van Ijzendoorn, M. H., Lapsley, A. -M., & Roisman, G. I. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: A meta-analytic study. *Child Development*, 81(2), 435-456. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01405.x
- Geurtz, R. (2017). *Interviewing to assess and manage threats of violence*. (PhD), Gothenburg.
- Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The Lancet*, 373(9657), 68-81. doi:10.1016/S0140-6736(08)61706-7
- Greenberg, R. (2011). *Emotion-focused therapy*. Washington DC: American Psychological Association.

- Groh, A. M., Roisman, G. I., van Ijzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Fearon, R. P. (2012). The significance of insecure and disorganized attachment for children's internalizing symptoms: A meta-analytic study. *Child Development*, 83(2), 591-610. doi:10.1111/j.1467-8624.2011.01711.x
- Hart, S. D. (1998). The role of psychopathy in assessing risk for violence: Conceptual and methodological issues. *Legal and Criminological Psychology*, 3(1), 121-137.
- Hartley, C. C. (2002). The co-occurrence of child maltreatment and domestic violence: Examining both neglect and child physical abuse. *Child Maltreatment*, 7(4), 349-358. doi:10.1177/107755902237264
- Hearn, J. (1998). *The Violences of Men: How Men Talk About and How Agencies Respond to Men's Violence to Women*. London: Sage Publications.
- Hed tjärn, G., Hultmann, O., & Broberg, A. (2009). Att fråga mammor till barn som är aktuella på BUP om de varit utsatta för våld av sin partner. *Lakartidningen*, 106(48), 3242-3247.
- Herrenkohl, T. I., Sousa, C., Tajima, E. A., Herrenkohl, R. C., & Moylan, C. A. (2008). Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 9(2), 84-99. doi:10.1177/1524838008314797
- Hilton, N. Z., Harris, G. T., & Rice, M. E. (2010). *Risk assessment for domestically violent men: Tools for criminal justice, offender intervention, and victim services*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Hultmann, O. (2015). *Child Psychiatric Patients Affected by Intimate Partner Violence and Child Abuse – Disclosure, Prevalence and Consequences*. (PhD), University of Gothenburg, Gothenburg.
- Janson, S., Jernbro, C., & Långberg, B. (2011). *Kroppslig bestraffning och annan kränkande behandling av barn i Sverige - en nationell kartläggning*. Västra Aros: Allmänna Barnhuset och Karlstads universitet.
- Jernbro, C., & Janson, S. (2017). *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Retrieved from Stockholm:
- Johnson, M. P. (2006). Conflict and control: Gender symmetry and asymmetry in domestic violence. *Violence Against Women*, 12, 1003 - 1018. doi:10.1177/1077801206293328
- Kelly, J. B., & Johnson, M. P. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: Research update and implications for interventions. *Family Court Review*, 46(3), 476-499. doi:10.1111/j.1744-1617.2008.00215.x
- Kobak, R., & Madsen, S. (2008). Disruptions in Attachment Bonds. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment. Theory, research, and clinical applications* (Second edition ed., pp. 23-47). New York & London: The Guilford Press.
- Kropp, P. R., & Gibas, A. L. (2010). The spousal assault risk assessment guide. In R. K. Otto & K. S. Douglas (Eds.), *Handbook of violence risk assessment*. New York: Routledge.
- Kropp, P. R., Hart, S. D., Webster, C. D., & Eaves, D. (1999). *SARA. Bedömning av risk för framtida partnervåld Manual med instruktioner och kommentarer*. Retrieved from Växjö:
- Lévesque, S., Clément, M.-É., & Chamberland, C. (2007). Factors associated with co-occurrence of spousal and parental violence: Quebec population study. *Journal of Family Violence*, 22(8), 661-674. doi:10.1007/s10896-007-9106-y
- Lindén, G., & Breife, P. (Eds.). (2012). *Pappor med våldsproblematik*. Stockholm: Gothia.
- Luhmann, N. (1993). *Risk: A Sociological Theory*. New York: De Gruyter.
- McCoullough, M. E. (2000). *Forgiveness, theory, research, and practice*. New York, NY: Guilford Press.

- McIntosh, J. E., Wells, Y., & Lee, J. (2016). Development and validation of the Family Law DOORS. *Psychological Assessment*, 28(11), 1516-1522. doi:<http://dx.doi.org/10.1037/pas0000277>
- Nicholls, T. L., Pritchard, M. M., Reeves, K. A., & Hilterman, E. (2013). Risk Assessment in Intimate Partner Violence: A Systematic Review of Contemporary Approaches. *Partner Abuse*, 4(1), 76-168.
- Northcott, M. (2008). *Intimate Partner Violence Risk Assessment Tools: A Review*: Research and Statistics Division. Department of Justice Canada.
- Råkil, M. (2002). *Menns vold mot kvinner: behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Scott, K. L., & Crooks, C. V. (2004). Effecting Change in Maltreating Fathers: Critical Principles for Intervention Planning. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11(1), 95-111. doi:10.1093/clipsy.bph058
- Serie, C. M. B., Tilburg, C. A. v., Dam, A. v., & Ruiter, C. d. (2017). Spousal Assaulters in Outpatient Mental Health Care: The Relevance of Structured Risk Assessment. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(11), 1658-1677. doi:doi:10.1177/0886260515589932
- Shlonsky, A., & Wagner, D. (2005). The next step: Integrating actuarial risk assessment and clinical judgment into an evidence-based practice framework in CPS case management. *Children and Youth Services Review*, 27(4), 409-427. doi:<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2004.11.007>
- Slep, A. M. S., & O'Leary, S. G. (2009). Distinguishing risk profiles among parent-only, partner-only, and dually perpetrating physical aggressors. *Journal of Family Psychology*, 23(5), 705-716. doi:10.1037/a0016474
- Stanley, N. D. (2011). *Children Experiencing Domestic Violence: A Research Review*. Retrieved from Stark, E. (2007). *Coercive Control. How Men Entrap Women in Personal Life*: Oxford University Press.
- Stokholms stad. (2014). *Barn och ungdomar utsatta för våld. Signs of safety och BBIC. Metodstöd för myndighetsutövning*: Edita.
- Stranz, H., Vogel, M. A., & Wiklund, S. (2012). *Utvärdering av FREDa-bedömningsmetoder i arbetet med våldsutsatta*. Retrieved from
- Straus, M. A. (2011). Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level partner violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Aggression and Violent Behavior*, 16(4), 279-288. doi:10.1016/j.avb.2011.04.010
- Tajima, A. (2004). Correlates of the co-occurrence of wife abuse and child abuse among a representative sample. *Journal of Family Violence*, 19(6), 391-402. doi:10.1007/s10896-004-0684-7
- Treasure, J. (2004). Motivational interviewing. *Advances in Psychiatric Treatment*, 10(5), 331-337. doi:10.1192/apt.10.5.331
- Turney, D., Platt, D., & Selwyn, J. E. (2011) Social work assessment of children in need: what do we know? Messages from research. *Executive summary*. Farmer School for Policy Studies, University of Bristol.
- Weld, N., & Greening, M. (2005). The three houses: A new tool for gathering information. *Social work Now*(29), 34-37.
- Överlien, C. (2012). *Våld i hemmet - barns strategier*. Malmö: Gleerups